



บทที่ 2

สรุปความคิดเห็นจากวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

เพื่อให้การศึกษาและวิเคราะห์วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับผลดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีความคิดว่า ควรจะได้อธิบายถึงความหมายและความสำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และเรื่องราวของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสักเล็กน้อย เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์เรื่องราวในบทต่อ ๆ ไป

2.1 ความหมายของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่จะกล่าวต่อไปในวิทยานิพนธ์นี้ มีความหมายตรงกับคำว่า Higher Education คำที่ตรงกับความหมายนี้ในภาษาไทยมีเรียกหลายอย่าง เช่น การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาชั้นสูง ซึ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยนี้ อาจจะเลือกใช้คำใดคำหนึ่งตามความเหมาะสมของใจความเฉพาะแห่งนั้น ๆ

การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยนี้ โดยทั่วไปแล้วเป็นการศึกษาขั้นต่อจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำว่ามหาวิทยาลัย (University) หมายความว่าถึง สถาบันที่มีการสอน (Teaching) การวิจัย (Research) และการส่งเสริมเผยแพร่ (Extension) ของวิชาการและวิชาชั้นสูงหลายสาขาด้วยกัน ซึ่งถ้ายังมีหลายสาขาวิชา ก็ยังเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น³

³ กำแหง พลากร, "หลักการและความมุ่งหมายของการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย" รายงานสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย, (พระนคร : คีวพร 2507) หน้า 11

แต่ถ้าทำการสอนเพียงสาขาเดียวแล้ว มักนิยมเรียกว่า วิทยาลัย (College) เท่านั้น
สถาบันประเภทนี้โดยทั่วไปแล้วจะทำการสอนและวิจัยในระดับปริญญาตรี เป็นอย่างน้อยที่สุด

ลักษณะของมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบนั้น โดยทั่วไปแล้วควรมีการสอนและวิจัยใน
สาขาวิชามนุษยศาสตร์ (Humanities) วิทยาศาสตร์ (Natural Sciences) การศึกษา
(Education) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) แพทยศาสตร์ (Medical Sciences) และเกษตรศาสตร์
(Agricultural) สำหรับ 3 สาขาวิชาหลัง อาจจะมีเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 วิชา
ดังกล่าวก็ได้⁴

ลักษณะของมหาวิทยาลัย เช่นที่กล่าวนี้ มิใช่เป็นหลักที่ยึดถือปฏิบัติกันตายตัวนัก ทุกประ
เทศอาจปรับให้มีความสอดคล้องกับสภาพการของแต่ละประเทศได้ ด้วยเหตุนี้ประเทศที่กำลัง
พัฒนาอาจจะคัดเลือกลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ เช่น ถ้า
ต้องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรหรือความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ประเทศก็อาจ
จะเน้นหนักในการจัดการศึกษาในสาขาวิชาเกษตรกรรม วิศวกรรมและบริหารธุรกิจ เป็นต้น
ทั้งนี้ เพื่อสนองจุดประสงค์ดังกล่าว⁵

2.2 ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพ
ของนิสิตนักศึกษาให้เป็นผู้มีภูมิปัญญาสูงส่งควบคู่ไปกับการที่มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสรรค่าใช้จ่าย

⁴ อ้างแล้ว, หน้า 12, 13

⁵ Edward W. Weidner. The World Role of Universities.

(New York: Mc Graw-Hill Book Company, Inc., 1962), p. 20

ความรู้ในแขนงวิชาเฉพาะด้านตามสมควรในชั้นปริญญาตรี⁶ ซึ่งตามนัยของความมุ่งหมายนี้ มหาวิทยาลัยก็ควรที่จะเป็นสถานที่ส่งเสริมวิชา (Body of Knowledge) และมีกณให้ นิสิตนักศึกษาที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative thinking) เพื่อที่จะได้ทำการค้นคว้าวิจัย แม้ว่าอาจจะได้สำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ตาม

อาจกล่าวได้ว่า ความมุ่งหมายของการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยนั้น มีทั้งทางด้านวิชาการ (Academic) และด้านปฏิบัติการ (Practice) ควบคู่กันไป คือทั้งอาจารย์และนิสิตนักศึกษา ทำหน้าที่เสริมสร้างวิชาความรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งรวมถึง ประโยชน์อันเกิดขึ้นโดยทันทีและอันอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย⁷

สำหรับประเทศไทย การศึกษาระดับนั้นนอกจากจะมีเพื่อให้สนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว ข้างต้นแล้ว ยังมุ่งสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศไทย รัฐบาลได้เน้นหนักและส่งเสริมการผลิตกำลังคนประเภทที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เช่น ด้าน การแพทย์ วิศวกรรม เกษตรกรรมและวิทยาศาสตร์ทั่วไป เพราะบุคคลประเภทนี้มีความสำคัญ โดยตรงต่อการพัฒนาประเทศมาก ส่วนสาขาวิชาการอื่นที่ไม่ได้มีการเกี่ยวข้องโดยตรง รัฐบาล ก็ให้ความสนับสนุนเช่นกันตามความจำเป็นและความต้องการกำลังคนประเภทนั้น ๆ

2.3 ความสำคัญของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

การศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาขั้นสูงสุดของประเทศ ซึ่งมหาวิทยาลัยมีหน้าที่จะต้องผลิตผู้ที่มีความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เพราะมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันแห่งเดียว

004548

⁶ อุด วิเชียรเจริญ "คำอภิปรายเกี่ยวกับหลักการและความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย" รายงานสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. (พระนคร . กวีพร 2507), หน้า 30 ข.

⁷ ปวย อังภากร, "บันทึกการสัมมนาเกี่ยวกับหลักการและความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย" รายงานสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. (พระนคร : กวีพร 2507), หน้า 32

ที่เป็นการประสาทรูทุกแขนงวิชา และเป็นสถานที่ที่ประกอบไปด้วยผู้มีความรู้ยอดเยี่ยมที่จะทำการศึกษาวิจัยและสอนนิสิตนักศึกษา ทั้งนี้ เพื่อความก้าวหน้าทางดานวิชาการ และเพื่อผลิตผู้มีความรู้ความสามารถออกไปปฏิบัติงานต่าง ๆ ตามความต้องการของส่วนราชการและของประเทศ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีความสำคัญในดานการค้นคว้าวิจัย เพิ่มพูนความรู้ และก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ อาจจะกล่าวได้ว่า ความเจริญของโลกในดานต่าง ๆ มีบ่อเกิดมาจากมหาวิทยาลัยและบุคคลที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ และจากข้อเท็จจริง มหาวิทยาลัยยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมอันสำคัญของประเทศ กล่าวคือ มหาวิทยาลัยเป็นสถานที่บุคคลต่าง ๆ ให้ความสนใจและนิยมทำตาม ดังนั้น ไม่ว่าบุคคลในวงกรมมหาวิทยาลัยจะมีความสนใจทางใดก็มักจะได้รับบริการเอาอย่าง ยิ่งไปกว่านั้นมหาวิทยาลัยยังเป็นแหล่งศึกษาและชำระวัฒนธรรมของชาติให้คงไว้ด้วยการสั่งสอนและเผยแพร่เรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตของชาติ เพื่อก่อให้เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของชาติตน

สรุปความว่า มหาวิทยาลัยและการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับความเจริญของประเทศ ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ จึงชวนชวยที่จะชวยการศึกษาระดับนี้ให้เจริญก้าวหน้าออกไปเรื่อย ๆ ด้วยการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยและเพิ่มจำนวนนิสิตนักศึกษา ถึงแม้ว่าการศึกษาระดับนี้จะต้องลงทุนใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากก็ตาม เพราะทางที่ตระหนักดีว่าการศึกษานั้นเป็นทั้งเมล็ดและดอกของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Education is both the seed and the flower of economic development) ⁸

2.4 มหาวิทยาลัยในประเทศไทย

การจัดตั้งสถาบันสำหรับสอนวิชาชั้นสูงในประเทศไทย ได้เริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือโรงเรียนราชแพทยากร ที่โรงพยาบาลศิริราช

⁸ United Nations, Elements of Education Planning, (United Nations Publication, No. 45, 1965); p. 8

ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2432 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น ราชแพทยาลัย และโรงเรียนกฎหมาย ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมได้มีกำเนิดตั้งแต่ พ.ศ. 2440 โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงดำเนินงาน

ปี พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปิดโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง โดยมีวัตถุประสงค์จะให้การศึกษาและฝึกฝนอบรม ผู้ที่จะเป็นข้าราชการต่อไป ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้แล้วจะต้องได้รับการฝึกงาน เพื่อเป็นการทดลองปฏิบัติงานในระยะหนึ่งก่อนที่จะแยกย้ายกันไปทำราชการตามกรมกองและหน่วยราชการต่าง ๆ

พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเดิม เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เดิมทีโรงเรียนนี้มีโครงการจะเปิดสอนวิชาในคานต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่จะมารับราชการในวิชาการศึกษา แพทย์-ศาสตร์ เกษตรศาสตร์ นิติศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ วิชาการต่างประเทศและรัฐประศาสนศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2456 ได้เปิดโรงเรียนวิศวกรรมขึ้นที่ทอวัง ในปี พ.ศ. 2459 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย โดยมีนามว่า "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ทั้งนี้เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย อนึ่ง มหาวิทยาลัยนี้ได้โอนเอากิจการของโรงเรียนราชแพทยาลัย และโรงเรียนวิศวกรรมมารวมไว้ด้วย ดังนั้น ในระยะแรกเริ่มของการจัดตั้งจึงประกอบด้วย คณะต่าง ๆ สี่คณะ คือคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาในสมัยนั้นได้รับประกาศนียบัตรโดยมีหลักสูตรการศึกษา 3 ปี

โดยที่มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่การศึกษาแพทยศาสตร์ครั้งแรก ระหว่าง พ.ศ. 2466 - 2477 ดังนั้นการศึกษาในวิชานี้จึงได้เจริญรุดหน้าไปก่อนสาขาอื่น ในระยะนั้น หลักสูตรการศึกษาวิชาแพทย์จึงได้ขยายเป็น 6 ปี ผู้เรียนสำเร็จตามหลักสูตร 6 ปี ได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต (พ.ม.) แพทย์ได้รับปริญญารุ่นแรกในปี พ.ศ. 2471.

(เป็นแพทย์รุ่นที่ 34)

ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการโอนโรงเรียนกฎหมายซึ่งเดิมตั้งขึ้นภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม มาสังกัดในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ และในปลายปี พ.ศ. 2476 นั้นเอง ได้แยกคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โอนไปรวมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 ต่อมาในปี พ.ศ. 2495 ได้เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2495 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงนับว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สองของประเทศไทย

พ.ศ. 2478 ได้ตราพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น ให้อำนาจมหาวิทยาลัยนี้ในการประสาทปริญญาในสาขาแพทยศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์

ในปี พ.ศ. 2485 ได้แยกแพทยศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้ตราขึ้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2486 มหาวิทยาลัยนี้ในระยะเริ่มแรกได้แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือคณะแพทยศาสตร์ (และศิริราชพยาบาล) คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ นับได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในสังกัดกระทรวงเกษตร ได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2486 เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2486 โดยโอนกิจการของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และวิทยาลัยการป่าไม้ที่มีอยู่แล้ว มาจัดตั้งเป็นคณะเกษตรศาสตร์และคณะวนศาสตร์ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มคณะขึ้นใหม่อีก 5 คณะ คือคณะประมง คณะสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ สัตวแพทย์ และคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2486 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2486 มหาวิทยาลัยนี้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่ 5 และมีวัตถุประสงค์จะให้การศึกษาและวิจัยส่งเสริมงานในด้านศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากรแบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ

คณะจิตรกรรมและประติมากรรม คณะสถาปัตยกรรมไทย คณะโบราณคดีและคณะวัฒนธรรมศึกษา

ก่อนการปฏิวัติ (20 ตุลาคม 2501) แม้วามหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งนี้ จะเป็นของ รัฐก็ตาม แต่ละแห่งก็มีวิธีดำเนินงานและขึ้นอยู่สังกัดต่าง ๆ กัน คือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นทบวงการเมืองขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยศิลปากร อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ อยู่ในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข ภายหลังการปฏิวัติแล้ว ใค้โอนมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่ง ไปสังกัดสำนัก นายกรัฐมนตรี โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนัก นายกรัฐมนตรี

เดิมมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง นอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใค้ทำการสอนและวิจัย ในวิชาเฉพาะและน้อยสาขา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตร มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ก็ศึกษาเกี่ยวกับการแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่ศึกษา เกี่ยวกับกฎหมายและมหาวิทยาลัยศิลปากร ก็ทำการสอนและวิจัยเกี่ยวกับด้านศิลป แต่มาในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งใค้พยายามที่จะขยายขอบเขตของการสอนและการวิจัยออกไป โดยเพิ่มคณะและวิชาต่าง ๆ ให้มากขึ้น

โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงใค้ จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2507 มหาวิทยาลัยนี้เป็น Residential University ในระยะเริ่มแรกใค้เปิดคณะขึ้นใหม่ 3 คณะ คือคณะมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะ สังคมศาสตร์ และใค้โอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่มารวมเป็น 4 คณะด้วยกัน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใค้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2509 ในระยะแรกใค้เปิดขึ้น 3 คณะ คือคณะเกษตรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีศูนย์ศึกษาที่จังหวัดปัตตานีและสงขลา เปิดรับนิสิตรุ่น แรกเมื่อปีการศึกษา 2510 ในชั้นแรกเปิดทำการสอนใน 3 สาขาวิชา คือศึกษาศาสตร์

ที่จังหวัดปัตตานี วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ที่สงขลา แต่ขณะนี้อาคารยังอยู่ในระหว่าง
ก่อสร้าง คณะวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์จึงอาศัยเรียนที่ตึกเดิมคณะวิทยาศาสตร์การ
แพทย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสังเขป

จากเรื่องราวของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยดังที่ไคกล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย คำเนิการสอนมาเป็นเวลา
นาน เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ กล่าวคือ มีการสอนหลาย
สาขาวิชา มีทั้งการสอนและวิจัยในทางค่านการสอน มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการสอน 2 ระดับ
คือ ระดับปริญญาตรีและปริญญาโท การศึกษาชั้นปริญญาโทนั้นขึ้นอยู่กับความควบคุมของ
"บัณฑิตวิทยาลัย" ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2504 ส่วนการศึกษาชั้นปริญญาตรีนั้น อยู่ใน
ความรับผิดชอบของคณะต่าง ๆ แต่ละคณะ ซึ่งในปัจจุบันมีถึง 10 คณะ และ 1 แผนกวิชา
คือ คณะครุศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศ
กรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ แผนกวิชาอิสระสื่อสารมวลชนและ
การประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ และคณะสัตวแพทย์ (ทางจุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัยได้รับโอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์จากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และ
คณะสัตวแพทยศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2512)

ดร. พรหมณี สาคริก⁹ ไคกล่าวถึงจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ไว้ว่า

"จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรจะมุ่งผลิตคนที่เป็นปัญญาชนจริง ๆ คือ เจริญทางปัญญา
มีความสามารถประกอบอาชีพ และเป็นคนโดยสมบูรณ์ ที่ว่ามีความเจริญทางปัญญานั้น หมายถึง
มีความสามารถทางสมอง สามารถคิดอย่างมีเหตุผล อย่างวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดริเริ่ม และ

⁹ พรหมณี สาคริก, การสัมมนาเรื่อง วิถีชีวิตทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ของ ศโสมสรอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ สว่างกนิवास 17-18
มกราคม 2513, หน้า 106-107

สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ สามารถแสดงความคิดเห็นในทางวาจาและการเขียนได้อย่างแจ่มแจ้ง และตรงไปตรงมาสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทั้งโดยการฟังและการอ่าน พร้อมทั้งจับใจความได้คือที่มีความสามารถประกอบอาชีพได้นั้น หมายถึงมีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้นั้น หมายถึงมีความรู้ความสามารถในสาขาที่ตนเองนึกพอที่จะใช้ความรู้นั้นประกอบอาชีพอย่างประสบความสำเร็จ มีความใฝ่ใจใคร่หาความรู้เพิ่มเติมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในสาขาวิชาชีพของตน ทำให้สามารถเป็นผู้นำในอาชีพของตนได้ ส่วนที่ว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์นั้น หมายถึงรู้จักรับผิดชอบชีวิต รู้จักดำเนินชีวิตในทางที่ชอบ เป็นคนมีวินัย รู้จักชื่นชมในศิลปะและสิ่งงดงาม เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสมบูรณ์"

โดยปกติการศึกษาชั้นปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยใช้เวลาการศึกษาทั้งหมด 4 ปี ยกเว้นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งต้องใช้เวลา 5 ปี และ 6 ปี สำหรับคณะแพทยศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์

การศึกษาชั้นอนุปริญานั้นมีอยู่ในบางคณะ โดยมีระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่ 1 - 3 ปี ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4
ปริญาและอนุปริญาแบ่งตามคณะ

คณะ	ปริญา			อนุปริญา		
	6 ปี	5 ปี	4 ปี	3 ปี	2 ปี	1 ปี
ครุศาสตร์	-	-	ค.บ	-	ค.บ ¹	อนุ ค. ²
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	-	-	บช.บ พณ.บ	อนุปริญญา ³ อนุพาณิชย ³	-	-
รัฐศาสตร์	-	-	ร.บ, น.บ	-	-	-
วิทยาศาสตร์	-	-	วท.บ	อนุ วท.	-	-
วิศวกรรมศาสตร์	-	-	วศ.บ	อนุ วศ. ⁴	-	-
สถาปัตยกรรมศาสตร์	-	สถ.บ	-	อนุ สถ.	-	-
อักษรศาสตร์	-	-	อ.บ	อนุ อ. ⁴	-	อนุปริญญาอักษร
แผนกวิชาอิสระสื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์	-	-	สม.บ	อนุ ส.	-	-
แพทยศาสตร์	พ.บ	-	วท.บ	-	-	-
สัตวแพทยศาสตร์	สัต.บ	-	วท.บ	-	-	-

หมายเหตุ

- 1 สำหรับผู้ที่ได้รับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยอื่นหรือผู้ที่สำเร็จชั้นปีที่ 3 ของคณะต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2 เฉพาะนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สอบไล่ได้ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป
- 3 สำหรับนิสิตที่สอบไล่ได้คะแนนวิชาเอกในชั้นปีที่ 2 ไม่ถึงร้อยละ 70
- 4 สำหรับนิสิตที่สอบไล่ชั้นปีที่ 3 แล้วออก
- 5 สำหรับผู้ที่ได้รับปริญญาตรีมาแล้ว

คณะต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ ได้ทำการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้ คือ.

1. คณะครุศาสตร์

เป็นคณะที่จัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ที่ประสงค์จะเป็นครูหรือทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งทางวิชาชีพและส่วนตัว เพื่อให้เป็นผู้มีความสามารถในวิชาการในการสอน ในการอบรมมนัสย์เยาวชน และในการแนะนำปัญหาการศึกษาตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผู้เรียน อีกทั้งจัดฝึกฝนเตรียมเพื่อหน้าที่ทางการศึกษาอื่น คณะครุศาสตร์ได้ทำการสอนในแผนกวิชาต่าง ๆ คือ แผนกวิชาสาธิตศึกษา แผนกวิชามัธยมศึกษา แผนกวิชาประถมศึกษา แผนกวิชาวิจัยการศึกษา แผนกวิชาพลศึกษา แผนกวิชาจิตวิทยา แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา แผนกวิชาบริหารการศึกษา และแผนกวิชาพยาบาลศึกษา หลักสูตรของคณะครุศาสตร์นั้นมีหลายประเภท คือ หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี รับจากผู้สำเร็จ ม.ศ.5 หรือเทียบเท่า นอกจากนี้มีหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 2 ปี สำหรับผู้ที่สำเร็จปริญญาตรีหรืออนุปริญญา หรือสำเร็จชั้นปีที่ 3 ของคณะใดคณะหนึ่งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบบการเรียนเป็นระบบหน่วยกิต นิสิตจะต้องเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ตามความสามารถเป็นวิชาเอก 1 วิชา และวิชาโท 1 วิชา ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ในสาขาที่ทางคณะกำหนดไว้ นอกจากนี้นิสิตจะต้องเรียนวิชาการศึกษาทั่วไป และวิชาครู และจะต้องออกฝึกสอนในวิชาที่เลือกเรียนเป็นวิชาเอกและโท นอกจากนี้ยัง

ต้องเลือกเรียนวิชาอื่นอีกตามความสนใจ¹⁰

2. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ให้การศึกษาในวิชาการทางด้านการบัญชีโดยทั่วไป การบัญชีสำหรับอุตสาหกรรม การสอบบัญชี การบริหารธุรกิจ เศรษฐกิจอันเกี่ยวกับการวางแผนการบริหารงาน การวิจัยและการพยากรณ์ ตลอดจนการประเมินผลงานของกิจการ เอชเอ็น รัฐวิสาหกิจและรัฐบาล การศึกษาในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีชั้นปริญญาบัณฑิตมีหลักสูตร 4 ปี ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 นิสิตจะต้องเรียนวิชาต่าง ๆ เหมือนกันหมดทุกคน วิชาเหล่านี้เป็นวิชาขั้นพื้นฐาน เมื่อนิสิตสอบชั้นปีที่ 2 ไปได้แล้ว จะต้องเลือกเรียนในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

ปัจจุบัน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีประกอบด้วย 5 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาการบัญชี แผนกวิชาการธนาคารและการเงิน แผนกวิชาการพาณิชย์ แผนกวิชาสถิติ และแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์¹¹

3. คณะรัฐศาสตร์

เป็นคณะที่ให้การศึกษากับวิชาในค่านสังคมศาสตร์ เช่นการปกครอง การบริหาร การคลัง กฎหมาย การต่างประเทศและการทูต สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา และวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่จะนำไปบริหารราชการ ตลอดจนจนถึงการปฏิบัติงานในองค์การแห่งรัฐ รวมทั้งสามารถปฏิบัติงานในวงการธุรกิจเอกชน ทั้งในด้านการบริหารงานบุคคล วิจัยธุรกิจ เป็นต้น ส่วนแผนกที่เรียนวิชาชีพทางนิติศาสตร์ โดยเฉพาะนั้น ก็ได้ให้พินความรู้ทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้ผู้สำเร็จวิชานิติศาสตร์ สามารถเป็นทั้งผู้ใช้และผู้สร้างกฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นไปของสังคม

¹⁰ สำนักงานเลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, "คำแนะนำการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย", พระเกี้ยว 2512. (พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์, 2512)

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509 คณะรัฐศาสตร์ได้แบ่งแผนกวิชาในชั้นปริญญาตรีออกเป็น 6 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาการปกครอง (Department of Government) แผนกวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ (Department of Public Administration) แผนกวิชาการคลัง (Department of Finance and Public Economy) แผนกวิชาสังคม (Department of Social Studies) แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต (Department of Foreign Affairs and Diplomacy) และแผนกวิชานิติศาสตร์ (Department of Law)¹² (ก่อน พ.ศ. 2509 นั้น คณะรัฐศาสตร์ได้แบ่งแผนกวิชาออกเป็น 4 แผนก คือ แผนกวิชาการปกครอง ซึ่งแยกออกเป็น 2 สาขา คือ สาขาการบริหารทั่วไปและสาขาการคลัง แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต แผนกวิชานิติศาสตร์ และ แผนกวิชาสังคม)¹³ การศึกษาทั้ง 6 แผนกวิชานั้น มีหลักสูตร 4 ปี นิสิตจะเลือกแผนกวิชาได้เมื่อผ่านการศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ซึ่งนิสิตทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกันหมด นอกจากแผนกวิชานิติศาสตร์ที่นิสิตจะต้องแสดงความจำนงตั้งแต่เมื่อสมัครสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย โดยคณะและแผนกวิชาจะให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับวิชาที่นิสิตเลือกเรียน

4. คณะวิทยาศาสตร์

ในปัจจุบันประกอบด้วยแผนกวิชา 9 แผนกคือ แผนกวิชาฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ ชีววิทยา พฤกษศาสตร์ เคมีเทคนิค ธรณีวิทยา วิทยาศาสตร์ทั่วไป และวิทยาศาสตร์ทางทะเล หลักสูตรปริญญาใช้เวลา 4 ปี ในชั้นปีที่ 1 นิสิตทุกคนต้องเรียน 5 วิชา เหมือนกันหมด คือ ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ ชีววิทยา (สัตววิทยาและพฤกษศาสตร์) และภาษาอังกฤษ ในชั้นปีที่ 2 นิสิตต้องเรียนวิชาตามที่ตนสนใจและตามคะแนนที่ตนได้รับตามสาขาวิชาที่มี คือ ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ ธรณีวิทยา เคมีวิศวกรรม เทคนิคทางเซรามิกส์

¹² อ้างแล้ว, หน้า 56

¹³ Faculty of Political Science. Chulalongkorn University Announcement 1964. (Bangkok: Social Science Association of Thailand Press, 1964)

เทคนิคทางอาหาร วิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งวิทยาทางทะเลและการประมง และสมุทรศาสตร์ ส่วนในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 นิสิตจะต้องเรียนตามสาขาวิชาเอกต่อไปจนจบ (ก่อน พ.ศ. 2505 คณะวิทยาศาสตร์มีหลักสูตรชั้นปริญญาตรี 5 ปี ในชั้นปีที่ 1 และ 2 นิสิตทุกคนจะต้องเรียนวิชาบังคับเหมือนกันหมด หลังจากทีสอบชั้นปีที่ 2 ไปได้แล้ว จึงจะเลือกเรียนวิชาตามความสนใจ 2 หมวดวิชา ในชั้นปีที่ 4 และ 5 จึงเรียนวิชาเอกตามความสนใจสาขาเดียว)¹⁴

5. คณะวิศวกรรมศาสตร์

จัดการสอนวิชาวิศวกรรมศาสตร์ชั้นปริญญาบัณฑิตหลักสูตร 4 ปีในสาขาวิศวกรรมโยธา วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมเหมืองแร่และธรณีวิทยาเหมืองแร่ วิศวอุตสาหการ วิศวกรรมสุขาภิบาล และวิศวกรรมสำรวจในปีการศึกษา นิสิตจะได้รับกำรอบรมทั้งภาควิชาการ และปฏิบัติการทั้งในห้องทดลองและในสนาม สำหรับหลักสูตร 2 ปีแรกนั้น เรียนเหมือนกันทุกสาขา นิสิตจะแยกเรียนสาขาที่ต้องการในชั้นปีที่ 3 หลักสูตรในชั้นปีที่ 1 มี 7 วิชา คือ ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิศวกรรมเขียนแบบ สุขวิทยา วัสดุทางวิศวกรรม และกรรมวิธีทางผลิต ในชั้นปีที่ 2 เรียน 9 วิชา คือ ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ กลศาสตร์ทางวิศวกรรม วัสดุทางวิศวกรรมและกรรมวิธีการผลิต สสำรวจและเรขาคณิต บรรยายส่วนหลักสูตรชั้นปีที่ 3 และ 4 แยกต่างออกไปตามแผนก และวิชาที่เรียนนั้นนอกจากวิชาเฉพาะแล้ว ก็มีวิชาประกอบซึ่งให้นิสิตเลือกเรียนได้ตามความสมัครใจ¹⁵

6. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

เป็นคณะที่สอนศาสตร์ต่าง ๆ อันแบ่งออกได้เป็น 3 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาสถาปัตยกรรม แผนกวิชาศิลปกรรม และแผนกวิชาผังเมือง ซึ่งประกอบด้วยวิชาการต่าง ๆ

¹⁴ Faculty of Science. Chulalongkorn University Announcement 1960. (Bangkok: Social Science Association of Thailand Press, 1960) pp. 22-23

¹⁵ สำนักงานเลขาธิการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แหล่งเดิม หน้า 66

ที่เกี่ยวข้องทั้งทางค่านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สำหรับชั้นปริญญาตรีมีหลักสูตร 5 ปี และ 3 ปีสำหรับอนุปริญญา ผู้ที่สำเร็จอนุปริญญาแล้วและสามารถทำคะแนนในชั้นปีที่ 3 วิชา ออกแบบและวิชาออกแบบร่างรวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 หากประสงค์จะศึกษาต่อไป ก็อาจทำได้ในหลักสูตรชั้นปริญญาอีกเป็นเวลา 2 ปี ก็จะได้ปริญญาตรี ใน 3 ปีแรกนั้นทุกแผนก วิชาต้องเรียนเหมือนกัน และไปแยกแผนกในชั้นปีที่ 4 สำหรับหลักสูตรแผนกวิชาผังเมือง ขณะนี้อยู่ในขั้นเตรียมการที่จะเปิดสอน

สำหรับผู้สำเร็จวิชาสถาปัตยกรรมชั้นอนุปริญญา และไม่สามารถจะทำคะแนนถึง ระดับจะเรียนต่อชั้นปริญญาได้ จะมีโอกาสเข้าศึกษาชั้นปริญญาได้โดยออกไปปฏิบัติงาน สถาปัตยกรรมแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี และได้รับการทดสอบจากคณะกรรมการว่า เป็นผู้มีความสามารถจะเรียนต่อจนจบชั้นปริญญาได้ ซึ่งทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะมีที่ว่าง พอร์รับได้หรือไม่ด้วย

7. คณะอักษรศาสตร์

หลักสูตรชั้นปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิตใช้เวลาเรียน 4 ปี ในชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 นิสิตต้องเรียนหมวดวิชาบังคับ 3 หมวด คือ หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาภาษาอังกฤษ และหมวดวิชาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ กับเลือกเรียนอีก 1 หมวดวิชา จากหมวดวิชา ภาษาฝรั่งเศส หรือหมวดวิชาภาษาเยอรมัน หรือหมวดวิชาคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ในปัจจุบัน ยังมีวิชาเบ็ดเตล็ดประกอบอีกเล็กน้อย คือ วิชาการใช้ทองสมุค วิทยาศาสตร์ทั่วไป ปรัชญา เบื้องต้น ศิลปการละครเบื้องต้นและวิชาธรรมวิภาค เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนในชั้น ปีที่ 3 และ 4

ในชั้นปีที่ 3 นิสิตมีโอกาสได้เลือกเรียนวิชามากขึ้น คือเลือกเรียน 3 หมวดวิชา จาก 11 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน คณิตศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ ปรัชญา ศิลปการละคร ภาษาญี่ปุ่น และภาษาสเปน การเลือกเรียนหมวดวิชาดังกล่าวนี้ จะต้องมีหมวดวิชาภาษาอังกฤษ หรือหมวดวิชาภาษาฝรั่งเศส หรือหมวดวิชาภาษาเยอรมันอย่างน้อย 1 หมวดวิชา

ในชั้นปีที่ 4 ได้แยกหมวดวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ 11 หมวด เป็น 16 หมวด เพื่อให้
 นิสิตได้เลือกเรียนวิชาที่พอใจและถนัดมากยิ่งขึ้น เช่น หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาภาษา
 อังกฤษ หมวดวิชาภาษาฝรั่งเศส และหมวดวิชาภาษาเยอรมัน ต่างก็แยกออกเป็น 2
 หมวดย่อย คือหมวดภาษาและวรรณคดี และหมวดวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ซึ่งเดิม
 รวมอยู่ด้วยกันก็แยกออกเป็นหมวดวิชาภูมิศาสตร์และหมวดวิชาประวัติศาสตร์ ต่างหากจากกัน
 สำหรับชั้นปีที่ 4 นี้ นิสิตคงเรียน 3 หมวดวิชา เช่นเดียวกับในชั้นปีที่ 3 และจะต้องเลือก
 เรียนภาษาอังกฤษ หรือภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาเยอรมันอย่างน้อย 1 หมวดวิชา

8. แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์

เป็นแผนกอิสระที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้เริ่มเปิดการสอน
 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2508 เป็นต้นมา แผนกนี้มีฐานะเทียบเท่าคณะหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหา
 วิทยาลัย เป็นแหล่งที่ให้การศึกษากับวิชาการสื่อสารมวลชนและในด้านการประชา
 สัมพันธ์ หลักสูตร ชั้นปีที่ 1 และ 2 จะสอนวิชาที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน
 และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งนักสื่อสารมวลชนและนักประชาสัมพันธ์ควรต้องรู้ เช่น ภาษาไทย
 ประวัติศาสตร์ไทย - สากค ภูมิศาสตร์ภูมิภาคและการเมือง การประชาสัมพันธ์ ทฤษฎี
 สื่อความหมาย ฯลฯ ส่วนชั้นปีที่ 3 และ 4 สอนเน้นหนักไปในแต่ละวิชาที่นิสิตมีโอกาส
 เลือกเรียนได้ให้เหมาะสมกับที่จะไปประกอบอาชีพ แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการ
 ประชาสัมพันธ์ได้แบ่งออกเป็น 3 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาการหนังสือพิมพ์ (Journalism)
 แผนกวิชาศิลปการสื่อความหมาย (Communications Art) และแผนกวิชาการประชา
 สัมพันธ์ (Public Relations) และในปัจจุบันได้เลือกวิชาเอกจากสาขาสื่อสารมวลชน
 หรือสาขาการประชาสัมพันธ์เท่านั้น แผนกนี้จะได้รับการจัดตั้งเป็นคณะในอนาคต

9. คณะแพทยศาสตร์

ได้โอนจากโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์มาเป็นคณะแพทย
 ศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2511 ผู้ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อ
 ในคณะนี้จะต้องสมัคร สอบคัดเลือก เข้าศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ตามหลักสูตร เตรียมแพทยศาสตร์

ก่อน เมื่อจบชั้นปีที่ 2 แล้ว จะให้ศึกษาต่อในคณะแพทยศาสตร์ โดยไม่มีการสอบคัดเลือกอีก คณะแพทยศาสตร์ให้การศึกษาในค่านวิทยาศาสตร์การแพทย์ การค้นหาสาเหตุของโรค การรักษาโรค การป้องกันโรค การสาธารณสุข และทำการวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาต่าง ๆ ตลอดจนการวิจัยหาวิธีการรักษาโรควิธีใหม่ ๆ ซึ่งประกอบด้วยแผนกวิชาต่าง ๆ คือ แผนกวิชากายวิภาคศาสตร์ - แผนกวิชาสรีรวิทยา แผนกวิชาเคมี แผนกวิชาเภสัชวิทยา แผนกวิชาพยาธิวิทยา แผนกวิชาจุลชีววิทยา แผนกวิชาปรสิตวิทยา แผนกวิชานิติเวชวิทยา แผนกวิชาอายุรศาสตร์ แผนกวิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม แผนกวิชาศัลยศาสตร์ แผนกวิชาศัลยศาสตร์ออร์โธปิดิกส์ และกายภาพบำบัด แผนกวิชาวิสัญญีวิทยา แผนกวิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา แผนกวิชารังสีวิทยา แผนกวิชากุมารเวชศาสตร์ และแผนกวิชาจักษุศาสตร์ นาสิกและลาริงซ์วิทยา¹⁶

คณะแพทยศาสตร์มีหลักสูตร 6 ปี ชั้นปีที่ 1 และ 2 เรียนในคณะวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และ 4 ซึ่งมักจะเรียกว่า การศึกษาทางปริคลินิก นิติจะเรียนในคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งจะหนักไปในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ในชั้นปีที่ 5 และ 6 เรียกว่า การศึกษาทางคลินิก จะหนักไปในทางสาเหตุของโรค การตรวจและรักษาโรค ตลอดจนการป้องกันไม่ให้เกิดโรคและการสาธารณสุข

10. คณะสัตวแพทยศาสตร์

โอนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาเป็นคณะหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับคณะแพทยศาสตร์ การศึกษาในคณะสัตวแพทย์ กำหนดหลักสูตรไว้ 6 ปี แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ เตรียมสัตวแพทย์ ซึ่งเรียนที่คณะวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับคณะแพทยศาสตร์ เป็นระยะเวลา 2 ปี และสัตวแพทย์ 4 ปี คณะนี้แบ่งออกเป็น 6 แผนกวิชา คือ แผนกกายวิภาคของสัตว์ แผนกสรีรวิทยาของสัตว์ แผนกพยาธิวิทยาของสัตว์ แผนกเภสัชวิทยาของสัตว์ แผนกอายุรศาสตร์ของสัตว์ และแผนกศัลยศาสตร์ของสัตว์

¹⁶ อ้างแล้ว, หน้า 83 - 85

11. คณะบัณฑิตวิทยาลัย

ได้เริ่มเปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2504 เป็นต้นมา จัดการศึกษาชั้นสูงกว่าปริญญาตรีทุกสาขาวิชา ในปัจจุบันแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปริญญามหาบัณฑิตและประกาศนียบัตรชั้นสูงนั้นใช้เวลาเรียนอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา แต่ไม่เกิน 3 ปีการศึกษา เปิดทำการสอน 13 สาขาวิชา สำหรับชั้นปริญญามหาบัณฑิต กำหนดเวลาเรียนอย่างน้อย 2 ปีการศึกษา ปัจจุบันเปิดทำการสอนถึง 32 สาขาวิชา

นอกจากนี้ยังมีสถาบันอีก 2 แห่งที่อยู่ในเครือของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ สถานศึกษาเคมีปฏิบัติของกรมวิทยาศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย วิศวกรรมศาสตร์ของ ส.ป.อ.

ตามที่ไต่ถามมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการสอนในสาขาวิชาที่สำคัญต่าง ๆ และจะขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ และตามที่ไต่ถามแล้วว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงสุดของประเทศ มีหน้าที่ที่จะผลิตผู้ที่มีความรู้เพื่อมาปฏิบัติงานในทางต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและในการพัฒนาประเทศ การที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้ ก็จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ เช่น

(1) อาจารย์

หัวใจของมหาวิทยาลัยอยู่ที่อาจารย์ที่ทำการสอนอยู่ในสถาบันนั้น ๆ มหาวิทยาลัยจะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับอาจารย์ ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีหน้าที่ 2 อย่างในเวลาเดียวกัน คือ การแสวงหาความจริงทางวิชาการและอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความเฉลียวฉลาดในการแสวงหาความรู้ อันเป็นลักษณะของผู้ที่มีการศึกษาที่ดี มหาวิทยาลัยย่อมไม่อาจจะยกฐานะตนเองให้สูงขึ้นเกินกว่าคุณภาพของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ เกณฑ์สำคัญในการประเมินความเข้มแข็งของมหาวิทยาลัยอยู่ที่ว่า อาจารย์แต่ละท่านได้รับการศึกษาอบรมมาดีเพียงไร และมีจำนวนใดสัดส่วนกับนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นหรือไม่ สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ในปัจจุบันนี้มีคณาจารย์ประจำ รวมทั้งสิ้น 1,031 คน เป็นอาจารย์หญิง 485 คน ชาย 546 คน ซึ่งแยกตามคณะ แผนกวิชาและเพศและวุฒิตามตารางที่ 5 จากตารางนี้จะเห็นได้ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอาจารย์ที่มีการ

ศึกษาถึงปริญญาเอกจำนวน 102 คน (12.5 %) ส่วนปริญญาโทและตรีนั้น ประมาณ 43.5 % และ 44 % ตามลำดับ (คณะแพทยศาสตร์ไม่สามารถจะหาข้อมูลได้ จึงไม่ได้นำมาคิด)

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนอาจารย์ประจำในคณะต่าง ๆ แยกตามชั้นตารางนี้ จะเป็นค้ำนี้ให้เห็นอย่างหยาบ ๆ ถึงระยะเวลาการทำงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้ที่ไ้ชั้นเอกหรือชั้นพิเศษนั้น ส่วนใหญ่มักจะทำการสอนมาเป็นเวลาเกินกว่า 10 ปี

นอกจากอาจารย์ที่ทำการสอนอยู่เป็นประจำแล้ว ทางมหาวิทยาลัยยังได้เชิญ ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ มาเป็นผู้บรรยายพิเศษอีกด้วย ปัจจุบันนี้ มีอาจารย์พิเศษทั้งสิ้นประมาณ 300 คน

ตารางที่ 5

จำนวนอาจารย์ประจำ แยกตามวุฒิ เพศ และคณะ ปีการศึกษา 2512

คณะหรือแผนกวิชา	ปริญญาเอก		ปริญญาโท		ปริญญาตรี		รวม		
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ทั้งสิ้น
ครุศาสตร์	3	4	16	59	27	67	46	130	176
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	2	1	8	23	13	38	23	62	85
รัฐศาสตร์	13	3	18	7	13	1	44	11	55
วิศวกรรมศาสตร์	18	-	41	9	35	13	94	22	116
วิทยาศาสตร์	33	5	38	60	46	41	117	106	223
สถาปัตยกรรมศาสตร์	2	-	17	2	13	2	32	4	36
อักษรศาสตร์	8	7	7	40	9	21	24	68	92
แผนกอิสระสื่อสารมวลชน- และการประชาสัมพันธ์	-	-	2	-	4	4	6	4	10
แพทยศาสตร์							139	72	211
สัตวแพทยศาสตร์	2	1	8	1	10	4	20	6	26
บัณฑิตวิทยาลัย*							1	-	1

ที่มา : รายชื่ออาจารย์และวุฒิจากแผนกทะเบียนของคณะต่าง ๆ และ
Chulalongkorn University Announcement 1969
สถิตินี้คิดเมื่อต้นปีการศึกษา 2512

* อาจารย์ของแต่ละคณะทำการสอนเอง

ตารางที่ 6

จำนวนอาจารย์ประจำของคณะต่าง ๆ แยกตามชั้น

คณะหรือแผนกวิชา	ชั้นตรี		ชั้นโท		ชั้นเอก		ชั้นพิเศษ	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
ครุศาสตร์	9	32	29	76	7	28	1	8
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	6	17	14	22	5	20	2	4
รัฐศาสตร์	4	1	26	8	15	3	3	-
วิทยาศาสตร์	8	2	65	82	26	24	20	2
วิศวกรรมศาสตร์	4	9	49	10	32	5	9	-
สถาปัตยกรรมศาสตร์	2	-	12	1	12	3	9	-
อักษรศาสตร์	3	11	7	33	6	29	2	5
แผนกอิสระสื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์	3	7	4	1	2	-	-	-
สัตวแพทยศาสตร์	-	-	15	5	2	3	6	-
แพทยศาสตร์	1	1	54	33	63	35	24	4
บัณฑิตวิทยาลัย *								

ที่มา : บัญชีเงินเดือนอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2513
สำนักงานเลขาธิการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* อาจารย์ของแต่ละคณะทำการสอนเอง

(2) การสอน

การสอนในมหาวิทยาลัยนั้น ส่วนใหญ่ก็มักจะใช้การบรรยาย (Lecture) หมายถึงการที่ผู้สอนบรรยายเพื่อเป็นแนวทางหรือโครงร่างในวิชานั้น ๆ เพื่อให้มีสติคิดมีหลักการในการที่จะอ่านตำราเพิ่มเติมต่อไปด้วยตนเองได้ ผู้บรรยายนั้นส่วนมากมักจะเป็นอาจารย์ที่มีทั้งคุณวุฒิและทำการสอนมานาน จำนวนนิสิตนักศึกษาในชั่วโมงบรรยายนั้นจะมีเป็นจำนวนมาก โอกาสในการซักถามเพื่อให้เข้าใจได้อย่างถ่องแท้จึงมีน้อย จึงต้องจัดให้มีชั่วโมงอภิปรายกลุ่ม (Tutorial) เพื่ออภิปรายกันให้เข้าใจยิ่งขึ้น สำหรับบางคณะอาจจะต้องมีภาคปฏิบัติที่ของลงมือปฏิบัติจริง ชั่วโมงการอภิปรายกลุ่มหรือชั่วโมงภาคปฏิบัตินั้นก็จะต้องมีอาจารย์คอยควบคุมดูแลและให้คำอธิบายคอยเช่นเดียวกัน แต่การเตรียมการสอนนั้นอาจจะใช้เวลาอันยาวนานที่ทำการบรรยาย อาจารย์ผู้ใดจะทำหน้าที่บรรยาย หรือผู้ใดจะทำหน้าที่ควบคุมภาคปฏิบัตินั้นขึ้นอยู่กับคุณวุฒิ ความสามารถ และความชำนาญในการสอน อาจารย์บางท่านทำหน้าที่บรรยายเพียงอย่างเดียว บางท่านก็คุมภาคปฏิบัติเพียงอย่างเดียว บางท่านก็ทำทั้งการบรรยายและคุมภาคปฏิบัติด้วย จำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนของอาจารย์แต่ละท่านและแต่ละคณะ จึงแตกต่างกันไป บางท่านก็มีชั่วโมงสอนน้อย บางท่านก็สอนมาก และบางท่านอาจจะไม่ได้สอนเลย ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวว่าอาจารย์คนหนึ่ง ๆ นั้นควรจะสอนอย่างน้อยเท่าไร

ตารางที่ 7 จะแสดงอัตราการสอนต่อสัปดาห์ของอาจารย์ประจำในคณะต่าง ๆ ประจำปีการศึกษา 2512 เฉพาะในค่านที่เกี่ยวกับการสอน อัตราการสอนของอาจารย์ประจำอยู่ระหว่าง 2-19 หน่วยโดยเฉลี่ย



ตารางที่ 7

อัตราการสอนต่อสัปดาห์ของอาจารย์ประจำในคณะต่าง ๆ
ปีการศึกษา 2512

คณะ	จำนวนอาจารย์ ที่ทำการสอน	จำนวนหน่วยต่อสัปดาห์					
		2-4	5-7	8-10	11-13	14-16	17-19
ครุศาสตร์	61	8	9	21	17	5	-
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	73*	-	-	-	-	-	-
รัฐศาสตร์	52	18	18	12	3	-	1
วิทยาศาสตร์	185**	-	-	-	-	-	-
วิศวกรรมศาสตร์	92	9	11	41	28	3	1
สถาปัตยกรรมศาสตร์	35	3	12	8	8	3	1
อักษรศาสตร์	89	18	12	15	38	6	-

- หมายเหตุ :
- * ** ไม่สามารถจะเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เนื่องจากเหตุขัดข้อง
บางประการของแต่ละคณะ
 - น้ำหนัก : การบรรยาย 1 ชั่วโมง = 1 หน่วย

{	ภาคปฏิบัติ	2 ชั่วโมง = 1 หน่วย
	อภิปรายกลุ่ม	
	ฝึกงาน	
 - คณะครุศาสตร์ มิได้รวมอาจารย์ที่ทำการสอนที่โรงเรียนสาธิต
 - ข้อมูลนี้ได้จาก การตรวจสอบตารางสอนของอาจารย์แต่ละคน
ประจำปีการศึกษา 2512

(3) นิสิต

ผู้ที่เข้ามหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่า และจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกได้ ก่อนปีการศึกษา 2505 นั้น มหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ต่างก็แยกกันทำการสอบคัดเลือกนิสิตนักศึกษาตามความต้องการของตนเอง ต่อมาเมื่อมี ผู้ต้องการศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ที่มีความ รุ่ก็ยังสามารถสอบคัดเลือกเข้าได้หลายสถาบัน เนื่องจากว่า แต่ละแห่งทำการสอบคัดเลือก ไม่พร้อมกัน ผู้สอบใดหลายแห่งก็ต้องสละสิทธิ์แห่งอื่น ๆ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งต้องเรียก รุ่สำรวจซ้ำหลายครั้งกว่าจะไ้ครบตามที่ต้องการ ทำให้เกิดความล่าช้าสิ้นเปลือง สำนัก งานสภาการศึกษาแห่งชาติจึงได้เป็นผู้ดำเนินการทำการสอบรวม จะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะเข้า ศึกษาในมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี ในปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีนิสิตทั้งสิ้น 10,867 คน แยกเพศและรายคณะตามตารางที่ 8 ถ้าจะ เฉลี่ยจำนวนอาจารย์ต่อนิสิต จะได้ 1 : 11 แต่ในทางปฏิบัติอาจารย์บางท่านอาจจะทำ หน้าที่อื่นที่มีไขการสอน ถ้าจะนำมาคิดเฉลี่ยด้วยก็จะไม่ถูกต้องนัก จากข้อมูลเกี่ยวกับอัตรา การสอนของอาจารย์ที่รวบรวมได้ 5 คณะ มีอาจารย์ทำการสอน 329 ท่าน ถ้าเฉลี่ยจำนวน อาจารย์ต่อนิสิตแล้ว จะได้ 1 : 17 โดยประมาณ

(4) กิจกรรมด้านการค้นคว้า วิจัย และการแต่งตำรา

วิทยาการต่าง ๆ นั้น จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่ได้ ถ้ายืนอยู่กับที่ก็เหมือนเงินถอยหลัง ความก้าวหน้าของวิทยานั้นขึ้นอยู่กับ การวิจัย งานการสอนกับการวิจัยนั้นจะต้องเกี่ยวเนื่อง กันไป และมหาวิทยาลัยมิใช่เป็นเพียงสถานศึกษาชั้นสูงเท่านั้น แต่ต้องเป็นศูนย์กลางของ การวิจัยอีกด้วย ในรายงานของเซอร์ ชาร์ลส์ คาร์วิน เรื่องที่เข้ามาสำรวจมหาวิทยาลัย ในประเทศไทย พ.ศ. 2497 กล่าวว่

ตารางที่ ๘

จำนวนนิสิตปีการศึกษา 2512 แยกเพศตามคณะและแผนกวิชา

คณะและแผนกวิชา	จำนวนนิสิต		
	ชาย	หญิง	รวม
ครุศาสตร์	366	1,264	1,630
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	749	1,154	1,903
รัฐศาสตร์	596	461	1,057
วิทยาศาสตร์	857	631	1,488
วิศวกรรมศาสตร์	1,618	27	1,645
สถาปัตยกรรมศาสตร์	353	82	435
อักษรศาสตร์	61	690	751
แผนกอิสระสื่อสารมวลชน- และการประชาสัมพันธ์	208	228	436
แพทยศาสตร์	382	151	533
สัตวแพทยศาสตร์	71	23	94
บัณฑิตวิทยาลัย			
- ประกาศนียบัตร ชั้นสูง	117	102	219
- ปริญญาโท	265	411	676
รวม	5,643	5,224	10,867

ที่มา : แผนกสถิติและชีวประวัติ สำนักงานเลขาธิการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ข้อมูลนี้เก็บจนถึงวันที่ 30 กันยายน 2512)

"It is this matter of research and the higher learning that makes the essential difference between a university and a school, for the university has to do both teaching and research, the school only teaching-----"¹⁷ งานทางด้านการสอนและการวิจัยของมหาวิทยาลัย จึงต้องคู่เคียงกันไป รวมทั้งการแต่ง แปล หรือเรียบเรียงตำราที่ใช้สอน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ปัจจุบันมหาวิทยาลัยยังมีตำราเรียนไม่เพียงพอ หนังสืออุเทศที่เป็นภาษาไทยที่ดียังขาดอยู่มากในเกือบทุกแขนงวิชา จึงจำเป็นต้องอาศัยตำราจากต่างประเทศ แต่นิสิตส่วนใหญ่อ่านไม่ถนัดเข้าใจหรือพอจะเข้าใจบางแห่งก็ต้องใช้เวลา งานทางคานนี้ อาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ทำกันบ้าง จากการสำรวจงานด้านการวิจัยและการแต่งตำราของอาจารย์ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (2507 - 2512) ได้มีการแต่งตำราเพื่อใช้ประกอบการสอน 24 เล่ม งานวิจัย-----เรื่อง * เท่าที่รวบรวมนี้ ได้จากรายชื่อของอาจารย์ที่ขอรับรางวัลจากมหาวิทยาลัย แต่อาจจะมีอาจารย์อื่น ๆ ที่แต่งหรือวิจัยอีก แต่มิได้เสนอให้ทางมหาวิทยาลัยทราบ อีกทั้งเป็นได้ การที่มีการค้นคว้าวิจัยหรือการแต่งตำราน้อย ก็อาจจะเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น

1. จำนวนอาจารย์ประจำยังไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนิสิต อาจารย์ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่สำหรับการสอน ทำหน้าที่บริหารหรือให้บริการ เผยแพร่แก่ชุมชนมากเกินไป จนไม่มีเวลาทำการวิจัยหรือค้นคว้า
2. เงินทุนวิจัยและเครื่องอุปกรณ์สำหรับการวิจัย ยังมีไม่เพียงพอ
3. อาจารย์ยังมีความรู้ไม่มากพอที่จะทำการวิจัยได้

¹⁷ Charles Darwin Sir, Report of Sir Charles Darwin to UNESCO on Science in Thailand 1954; General Report, Universities, Libraries and Notes on Universities in Thailand (Bangkok: 1954), p. 27

* บางคณะยังมีโครงการงานมาส่งสำนักงานเลขาธิการ จนถึงวันที่ 14 เมษายน 2513 มีส่งรายงานมา 3 คณะ คือ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะอักษรศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ รวมงานวิจัย 31 โครงการ

4. อาจารย์ มีรายได้น้อย เหตุผลทางเศรษฐกิจบังคับทำให้ต้องใช้เวลาที่ควรจะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือทำการวิจัยไปประกอบกิจการ เพื่อหารายได้เพิ่มเติม ทำให้ไม่มีเวลาพอ

5. เนื่องจากอาจารย์ประจำเป็นข้าราชการ ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่มีอิสระในการดำเนินงาน ทำให้ต้องสูญเสียบุคคลที่มีความรู้ความสามารถให้แก่องค์กร เอกชนหรือหน่วยงานอื่นไป นอกจากนี้ การไม่ได้รับความสะดวกในการดำเนินงาน ทำให้อาจารย์เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย

ห้องสมุดและอุปกรณ์การสอน

ห้องสมุด เป็นหัวใจของการศึกษาในมหาวิทยาลัย เพราะความรู้ที่นิสิตได้รับจากอาจารย์นั้นไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องอาศัยการค้นคว้าด้วยตนเองประกอบอีกด้วย หนังสือในห้องสมุดไม่ควรเพียงแต่จะมีจำนวนมากเท่านั้น แต่จะต้องทันสมัยอีกด้วย นอกจากหนังสือแล้ว ห้องสมุดควรมีอุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป สไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เทป แผ่นที่ ลูกโลก รูปภาพ ฯลฯ และควรมีอุปกรณ์และคู่มือที่ช่วยสิ่งเหล่านี้ด้วย

สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากห้องสมุดกลางซึ่งเป็นแหล่งความรู้ใหญ่ มีหนังสือมากมายที่นิสิตทุกคนจะใช้ได้โดยเสรีแล้ว ยังมีห้องสมุดประจำคณะและประจำแผนกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยหนังสือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชานั้น ๆ โดยเฉพาะ ตารางที่ 8 จะแสดงจำนวนหนังสือและโสตทัศนอุปกรณ์ของห้องสมุดกลางและห้องสมุดของคณะและแผนกวิชาต่าง ๆ

(5) การวัดผล

“การวัดผลการศึกษาเป็นขบวนการที่ยากลำบากและซับซ้อนกว่าการวัดสิ่งต่าง ๆ”¹⁸

¹⁸ Andrew W. Halpin, Administrative Theory in Education, (Chicago: Midwest Administrative Centre University of Chicago), p. 174

ตารางที่ ๑
จำนวนหนังสือในหอสมุดและสถิติการใช้ของนิสิตแยกตามคณะหรือแผนก

	หนังสือ	หนังสือ	วารสาร		วารสาร จุดสาร	วิทยา นิพนธ์	สื่อทัศนอุปกรณ์						เฉลี่ยการใช้/วัน		หมายเหตุ
	ภาษาต่างประเทศ	ภาษาไทย	ต่างประเทศ	ไทย			ฟิล์ม สตริป	เทป	ไมโคร ฟิล์ม	แผ่น เทป	แผ่น เสียง	ภาพ ยนตร์	จำนวน ผู้ใช้	จำนวน หนังสือยืม	
หอสมุดกลาง	27,799 *	8,608 *	445	176	2,000	600	-	90	-	-	300	2	700	300	* นับตาม
ครุศาสตร์	17,768	16,162	91	52	-	495	894	338	227	63	180	-	894	179	จำนวน
พาณิชยศาสตร์	4813	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200	30	รายชื่อ
รัฐศาสตร์	4,825	1,822	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	80	-	เรื่อง
วิทยาศาสตร์	2875	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แผนก คณิตศาสตร์	2,082	2	23	7	-	17	-	-	-	-	-	-	85	70	
ฟิสิกส์	2,700	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	18	
เคมี	1,707	-	26	-	-	89	-	-	-	-	-	-	45	30	
ชีววิทยา	1,156	247	20	2	-	-	-	-	-	-	-	-	30	15	
เคมีเทคนิค	800	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	20	
วิศวกรรมศาสตร์	18,000	4	64	28	-	-	-	-	-	-	-	-	55	40	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	2,250	390	15	2	-	-	-	-	-	-	-	-	96	34	
อักษรศาสตร์	6075	-	8	-	-	146	-	-	-	-	-	-	20	20	

เพราะการศึกษาจะทองพิจารณากันหลายทาง การวัดผลทางการศึกษา หมายถึงการวัดว่า
 นิสิตได้มีความก้าวหน้าหรือพัฒนาขึ้นอย่างไร แคไหน การวัดผลที่ใช้โดยทั่ว ๆ ไปและเป็น
 วิธีที่ง่ายที่สุด คือ การสอบ คือการออกข้อสอบตามเนื้อเรื่องที่อยู่ในวิชาที่เรียนไปแล้ว
 ตรวจให้คะแนน และพิจารณาว่า ผู้สอบใดคะแนนถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าถึงเกณฑ์
 ตั้งไว้ก็เรียกว่า สอบได้ ใดเลื่อนขึ้นไปเรียนในชั้นสูงขึ้นไป แต่ถ้าผู้ใดคะแนนต่ำกว่า
 ที่กำหนด ก็เรียกว่าสอบตก ต้องเรียนซ้ำอยู่ในชั้นเดิม จุดประสงค์มหาวิทยาลัยก็ได้ใช้การวัด
 ผลโดยการสอบเช่นเดียวกัน ในปีหนึ่งจะมีการสอบ 2 ครั้ง (ไม่รวมถึงการทดสอบเก็บคะแนน
 ในระหว่างเรียน) คือการสอบกลางปีและปลายปี ผลการสอบกลางปีจะต้องนำไปคิดรวมกับ
 การสอบปลายปีด้วย ระเบียบการให้คะแนนของแต่ละคณะก็แตกต่างกันไป บางคณะก็ใช้ระบบ
 คะแนน บางคณะก็คิดเป็นคะแนนตัวอักษรแต่หลักใหญ่ในการคิดก็เหมือนกัน คือ

เวลาเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องพิจารณาว่า นิสิตจะมีสิทธิ์เข้าสอบประจำ
 ภาคนั้น ๆ หรือไม่ ถ้าผู้ใดมีเวลาเรียนน้อยกว่า 80 % จะไม่มีสิทธิ์เข้าสอบ

ผู้ที่นับว่า สอบได้ จะต้องได้คะแนน 60 % ขึ้นไปทุกวิชา (สำหรับคณะครุศาสตร์
 นอกจากจะต้องได้ 60 % ทุกวิชาแล้ว คะแนนรวมของทุกวิชาในภาคนั้นจะต้องเฉลี่ยได้ไม่
 ต่ำกว่า C คือประมาณ 65 % จึงจะถือว่าสอบได้)

ผู้ที่สอบตก 1 วิชา หรือ 2 วิชาที่ไม่ใช่วิชาเอก (หรือแล้วแต่จะกำหนดเป็นคณะ ๆ
 ไป) มีสิทธิ์ได้สอบแก้ตัว การสอบแก้ตัวนั้นจะกระทำก่อนเปิดภาคเรียน ถ้าผู้ใดสอบแก้ตัว
 ไม่ได้ ก็ต้องเรียนซ้ำในชั้นเดิม สำหรับผู้ที่สอบตกหมดทุกวิชาในชั้นปีที่ 1 ถึงแม้ว่าจะสอบตก
 เป็นครั้งแรก ก็จะต้องออก

ผู้ที่เรียนซ้ำในชั้นเดิมเป็นปีที่ 2 และยังไม่สอบตกจนไม่มีสิทธิ์ได้สอบแก้ตัวหรือสอบ
 แก้ตัวตกอีก จะต้องออก จากคณะที่เรียนอยู่ ทั้งนี้ยกเว้น ในกรณีของนิสิตปริญญาตรีปีสุดท้าย
 ของแต่ละคณะ ซึ่งคณะกรรมการประจำคณะและสภามหาวิทยาลัยจะพิจารณาอนุมัติให้เรียน
 ต่อไปอีก 1 ปี หรือไม่ก็ได้เป็นราย ๆ ไป

ผู้ที่สอบในปีการศึกษาสุดท้าย ใกล้เคียงรวมเกิน 86 % จะได้เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง 75 - 85 % จะได้เกียรตินิยมอันดับสอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เคยเรียนซ้ำในชั้นหนึ่งชั้นใดเลย สำหรับคณะครุศาสตร์ ถือเกณฑ์ว่า ผู้ที่จะได้รับเกียรตินิยมอันดับ 1 จะต้องได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4 ปีตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป สำหรับเกียรตินิยมอันดับ 2 จะต้องได้คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.75 - 3.4

แนวความคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและความสูญเสียทางการศึกษา

ประสิทธิผลทางการศึกษา (Educational Productivity) ¹⁹

หมายถึงผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษาและผลของการศึกษานั้นต้องดำเนินการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ คือทำให้ได้อย่างรวดเร็วและสำเร็จภายในกำหนดเวลา

ประสิทธิผลทางการศึกษาจะดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น งบประมาณที่จะใช้จ่ายเพื่อการศึกษา การวางนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา เรามีเป้าหมายที่จะดำเนินการศึกษาอย่างไร จะขยายการศึกษาชั้นไหน ต้องการกำลังคนประเภทใด ผู้บริหารการศึกษา ผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะทำให้ประสิทธิผลทางการศึกษาสูงหรือต่ำลง ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษามีหน้าที่จะปรับปรุงประสิทธิผลทางการศึกษาให้สูงขึ้นได้ โดยวิธีการต่าง ๆ กัน คือ

1. ให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนให้มีคุณภาพดีตามความต้องการของส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ให้ได้รับความรู้ตามหลักสูตร มีทักษะ และสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี

2. หาทางให้นักเรียนได้รับความรู้และสอบไล่ได้ให้มากที่สุด ถ้าสอบไล่หมดก็ถือว่ามีประสิทธิภาพทางการศึกษา ถึง 100 % การที่มีเด็กสอบตกมากก็ทำให้รัฐบาลเสียเงินงบประมาณไปมาก ก่อให้เกิดความสูญเสียทางการศึกษา

¹⁹ ดร. ธนู แสงศักดิ์, "ประสิทธิผลทางการศึกษา" ประมวลบทความการวางแผนการศึกษา. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511) หน้า 149 - 156

3. การใช้เวลาเรียนระหว่างปีการศึกษา ประสิทธิภาพของการศึกษาจะขึ้นอยู่กับชั่วโมงที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนเด็กด้วย ครูและผู้บริหารการศึกษาควรพยายามหาทางป้องกันมิให้เวลาเหล่านี้สูญเสียไป

4. การใช้อาคารสถานที่ อาคารสถานที่เป็นการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างหนึ่ง การมีอาคารมากเกินไปโดยไม่ไ้ใช้ให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ย่อมจะสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

5. การใช้อุปกรณ์การศึกษา จะต้องใช้ให้คุ้มค่า ถ้าหากไม่ใช้ก็จะเสื่อมค่าไปตามอายุ

6. จำนวนครูและอัตราที่ครูสอนแต่ละโรงเรียน ควรจะให้ให้มีครูเพียงพอกับวิชาที่สอน ไม่ควรมีมากเกินไปหรือน้อยเกินไป

7. การแนะแนวการศึกษา นับว่าเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ประสิทธิภาพทางการศึกษามีอัตราสูงขึ้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องหาทางให้นักเรียนได้เรียนถูกกับนิสัยความสามารถและสติปัญญา ป้องกันมิให้เด็กเรียนวิชาผิด ต้องสอบตกหรือออกไปก่อนสำเร็จการศึกษา การให้การศึกษแก่เด็กด้วยความมุ่งหมายอย่างหนึ่ง แต่เด็กมุ่งไปอีกอย่างหนึ่ง ย่อมทำให้ประสิทธิภาพทางการศึกษาลดลง

8. นักเรียนที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา (Dropout) เป็นปัญหาทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ เพราะไ้ลงทุนและไ้จัดที่ไว้ให้เรียน แต่นักเรียนขาดหายไปก่อนสำเร็จการศึกษา ย่อมทำให้ผิดเป้าหมายที่กำหนดไว้

เท่าที่กล่าวมานี้ ไ้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องหาทางปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษาหรือประสิทธิภาพทางการศึกษาให้มีอัตราสูงขึ้นจากการลงทุนและจากเป้าหมายที่ประเทศกำหนดไว้ ผู้บริหารการศึกษา ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ จะต้องหาทางช่วยกันส่งเสริมปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้จะต้องมีสถิติข้อมูล เพื่อการตรวจสอบข้อมูลทุกระยะ เช่น

1. สถิติค่าใช้จ่ายการศึกษา โดยแยกประเภทแต่ละปี แล้วทำเป็นตาราง เพื่อการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายว่าสูงหรือต่ำลงไปจากเดิม
2. สถิติจำนวนนักเรียนที่สมัครและที่รับไว้แต่ละปี
3. สถิติข้อมูลของนักเรียนแต่ละคน แต่ละชั้น อายุ อาชีพบิดามารดาและฐานะของผูปกครอง
4. สถิติผลการสอบไล่ เพื่อทราบอัตราการสอบไล่ได้และตกของแต่ละชั้นเป็นการเปรียบเทียบทุก ๆ ปี
5. สถิติคะแนนสอบเปรียบเทียบเป็นรายวิชา แต่ละชั้นแต่ละปี
6. สถิติจำนวนนักเรียนมาเรียน ขาดเรียน และเหตุผลที่ขาดเรียนแต่ละปี
7. สถิติจำนวนนักเรียนที่ขาดสอบ และเหตุผลที่ขาดสอบแต่ละปี
8. สถิติจำนวนนักเรียนที่สูญหายไประหว่างปี และการติดตามว่าหายไปเพราะเหตุใด
9. การติดตามนักเรียนที่สำเร็จไปแล้วว่าไปอยู่ที่ใด ประกอบอาชีพอะไร ที่ไหน วิชาความรู้ที่รับไปจากโรงเรียนช่วยให้นักเรียนนำไปดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้หรือไม่เพียงใด
10. เก็บรวบรวมปัญหาการศึกษา และความก้าวหน้าของโรงเรียนไว้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาโดยส่วนรวม

ความสูญเสียทางการศึกษา (Educational Wastage)

ประสิทธิภาพและความสูญเสียทางการศึกษาจะมีผลเกี่ยวเนื่องกัน แยกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ ถ้ามีประสิทธิผลสูง ความสูญเสียก็จะน้อยลง แต่ถ้ามีประสิทธิผลต่ำ ความสูญเสียก็จะสูงขึ้น ความสูญเสียทางการศึกษาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุใดหลายประการ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งทางด้านการเงินและเวลา คือ

1. นักเรียนสอบตกและซ้ำชั้น
2. ความสูญเสียเปล่าเนื่องจากครูไม่ได้อสอน นักเรียนไม่ได้เรียนเต็มที่ อันอาจจะเป็นเนื่องมาจากการหยุดเทศกาลต่าง ๆ หยุดให้นักเรียนเตรียมตัวสอบ ครูคิดประชุม ฯลฯ
3. ความสูญเสียเปล่าเนื่องจากการใช้ห้องเรียน อาคารและสถานที่ ในวงการศึกษามักจะพยายามขยายห้องเรียนให้มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงการใช้ คือ มีห้องเกินความต้องการ
4. ความสูญเสียเปล่าอันเกิดจากการบริหาร เช่น นโยบายไม่แน่นอน การจัดอัตราครูมากเกินไปและขาดในบางวิชา
5. ความสูญเสียเปล่าที่เกิดจากครูหย่อนสมรรถภาพ เช่น ครูขาดความรับผิดชอบสอนไม่เต็มที่ ครูไม่สอน ไม่เตรียมการสอน ฯลฯ
6. ความสูญเสียเปล่าอันเนื่องมาจากการใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น มีแต่ไม้จุกใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม้จุกซ่อมแซมบำรุงรักษา ใช้เกินความจำเป็น เป็นต้น
7. ความสูญเสียเปล่าอันเกิดจากการขาดระบบการแนะแนว
8. ความสูญเสียเปล่าอันเกิดจากการขาดการตรวจสอบข้อมูลทางด้านสถิติและขาดการวางแผนงานที่ดี

วรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ประเทศต่าง ๆ ที่กำลังพัฒนา ย่อมต้องการกำลังคนในระดับต่าง ๆ และสาขาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงได้มีการศึกษาว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งได้พัฒนามาแล้วถึงระดับหนึ่ง ถ้าจะพัฒนาต่อไปแล้วจะต้องการกำลังคนประเภทไหน ระดับใด เป็นจำนวนเท่าใด และต้องการกำลังคนเหล่านั้นเมื่อไร ในแง่ของการผลิตกำลังคน นักเศรษฐศาสตร์ได้พิจารณาไปถึงหลักการที่ว่า ในการที่จะผลิตคนตามความต้องการนั้น เราต้องใช้สิ่งใดหรือวิธีการใดสำหรับผลิต สิ่งต่าง ๆ และวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตนี้ รวมเรียกว่า Input ซึ่งอาจจะได้แก่ เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์ กำลังคน (ครูและเจ้าหน้าที่

ทางการศึกษา) และวัตถุดิบ (นักเรียน) บางคนก็คิดรวมไปถึงเวลาในการผลิตด้วย เมื่อเอา Input เข้าไปในระบบการศึกษา ก็ต้องหันมาพิจารณาว่า มี Output หรือผลิตผลตอบแทนมากน้อยเพียงไร และผลิตผลเหล่านั้นมีคุณภาพอย่างไร กลางง่าย ๆ ว่า ถ้า Output ของระบบการศึกษามีน้อยกว่า Input ระบบการศึกษาก็ดำเนินการอย่างไรสมรรถภาพ แต่ถ้า Output มีจำนวนสูงกว่า Input ก็ถือว่าระบบการศึกษามีประสิทธิภาพสูง

การวิเคราะห์ระบบการศึกษาโดยอาศัย Input-Output นี้ ทำให้นักเศรษฐศาสตร์หลายคนเชื่อว่า มีหนทางที่จะปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพผลสูงขึ้นได้ โดยการที่ลดความสูญเสียเปล่าที่เกิดขึ้นทางคันตาง ๆ ให้น้อยลงให้มากที่สุด เช่นการสอบตกซ้ำชั้นของนักเรียน การมีครูมากเกินไปเกินความจำเป็นของโรงเรียน การมีหนังสือในห้องสมุดแต่ไม่มีการใช้หรือมีผู้ใช้คนน้อยเหล่านี้ เป็นต้น จึงได้มีผู้สนใจทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับความสูญเสียเปล่าในแง่ตาง ๆ เพื่อพยายามที่จะยกและปรับปรุงประสิทธิภาพผลให้สูงขึ้นอย่างน่าสนใจ คือ

จากรายงานของประเทศพม่า²⁰ ได้รายงานไว้ว่า เมื่อ ค.ศ. 1927 คณะกรรมการทางเทคนิคและอาชีวศึกษา (The Committee on Technical and Vocational Education) ได้ศึกษาความสูญเสียเปล่าในชั้นประถมศึกษา พบว่าระหว่างปี 1923 - 1927 ความสูญเสียเปล่าของชั้นปีที่ 1 และ 2 มีประมาณ 71 % และชั้นปีที่ 1 - 4 ประมาณ 89 % ในปี 1936 The Vernacular and Vocational Education Organization Committee ได้ทำการสำรวจปัญหานี้เทียบกันในบางจังหวัด ปรากฏว่า ความสูญเสียเปล่าในระหว่างชั้นปีที่ 1 - 4 นั้น คงที่ คือ 89 % และสูญเสียเปลามากที่สุดในชั้นปีที่ 1 และ 2 เด็กหญิงสูงกว่าเด็กชายเล็กน้อย ประมาณ 70 - 80 % สำหรับเด็กชายประมาณ 68 - 80 % หลังสงครามปี 1946 The Education Policy Committee ได้ยกปัญหานี้

²⁰ Technical Seminar on Educational Wastage and School Drop-outs, Bangkok, 5-12 September 1966. Report of Burma. (Bangkok: Unesco Regional Office for Education in Asia 1966)

ขึ้นมาพิจารณาและเสนอแนะให้การศึกษาคณะบังคับนี้ฟรี และควรจะดำเนินการให้ได้นผลสำเร็จโดยรีบด่วน แต่การดำเนินการก็ยังไม่เป็นที่พอใจ เนื่องจากได้ลงทุนในระดับนี้ไปมาก (ประมาณ 61 - 63 % ของงบประมาณการศึกษาทั้งหมด) ปี ค.ศ. 1957 The Education Enquiry Committee จึงได้หันไปสนใจกับการออกก่อนสำเร็จการศึกษา ในฐานะที่เป็น Another operative defect, less conspicuous but more formidable ซึ่งก็พบว่า ความสูญเสียในชั้นปีที่ 1 - 4 นั้นมีประมาณ 84 % ถ้าเปรียบเทียบกับ การสำรวจที่ผ่านมาแล้ว จะพบว่า ความสูญเสียเล็กน้อย ๆ ลดลงจาก 89 % เป็น 84 % ต่อมาในปี 1960 Mg Soe Min แห่งคณะกรรมการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแรงกุง ได้เสนอวิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาตรีในหัวข้อ "An Investigation into the causes of Wastage in a Primary Education" โดยได้ทำการสำรวจในเมือง 2 แห่ง ซึ่งมีประชากร 15,700 คน มีโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท 72 โรงเรียน มีนักเรียน 6,221 คน โรงเรียนในเมือง 10 โรงเรียน มีนักเรียน 2,164 คน รวมเป็นประชากร 8,385 คน พบว่าความสูญเสียในปีการศึกษาของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 นั้น โรงเรียนในชนบทมีความสูญเสีย 73 % ส่วนโรงเรียนที่อยู่ในเมือง 61 % แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนในชนบท

ในปีการศึกษา 1955 - 56 คณะกรรมการร่วมของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ส่วนโรงเรียนรัฐบาลและมหาวิทยาลัยของประเทศฟิลิปปินส์²¹ ได้ร่วมกันทำการสำรวจถึงสาเหตุที่เด็กในโรงเรียนรัฐบาลออกก่อนสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ ในปี 1952 - 55

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์จากตัวอย่างของผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาซึ่งได้ใช้การสุ่มจำนวน 16,183 คน จากกลุ่มโรงเรียน 43 แห่ง

²¹ Bureau of Public Schools, Survey of Dropouts in Elementary Schools. (Manila: A Joint Project of National Economic Council and the Bureau of Public Schools, 1960)

จากการสำรวจนี้ปรากฏว่า จำนวนผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลในระหว่าง 3 ปีนี้มีจำนวน 1,142,500 คน เป็นเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ศึกษาแต่ไม่ได้เข้าศึกษาเลย 10 % จำนวนผู้ที่ลงทะเบียนในชั้นปีที่ 1 และออกจากโรงเรียนก่อนที่จะถึงปีสุดท้ายของการศึกษา มีจำนวนถึง 75 % และ 11 % ของจำนวนประชากรทั้งหมดในชั้นประถมศึกษา ออกก่อนสำเร็จการศึกษา ในจำนวนนั้นเป็นชาย 62 % หญิง 35 % ซึ่งส่วนมากมาจากครอบครัวที่ยากจน ครอบครัวของผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาประมาณ 85 % ของทั้งหมดมีรายได้น้อยกว่าค่าจ้างแรงงานที่ต่ำที่สุดของฟิลิปปินส์ (812 เปโซต่อปี) บิดามารดาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่โรงเรียนเฉลี่ยแล้ว 4 เปโซต่อเด็ก 1 คน แต่ 1.5 % ของผู้ออกก่อนสำเร็จการศึกษากล่าวว่า เขาไม่อยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าหนังสือหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้ จำนวน 74 % รับจ้างทำงานตามบ้าน 34 % ไม่ได้ทำงานชนิดใดเลย 11 % ทำงานของตัวเอง ส่วนใหญ่มักทำงานนอกเวลา และ 92 % ของผู้ที่ทำงานได้ค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าอัตราที่ต่ำที่สุด ส่วนสาเหตุของความสูญเสียทางการศึกษานั้น แยกออกได้เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ 39 % ด้านการศึกษา 35 % ทางด้านและสังคม 17 % และความเจ็บป่วย 9 %

ในปีถัดมา 1958 ส่วนการวิจัยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศญี่ปุ่น²² ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับผู้ที่หยุดโรงเรียนไปเป็นเวลานานในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด (หลักสูตร 6 ปี) และในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (หลักสูตร 3 ปี) สำหรับปีการศึกษา 1952 - 1958 ทั่วประเทศญี่ปุ่น ยกเว้นโรงเรียนระหว่างชาติ การวิจัยนี้ได้ให้คำจำกัดความของผู้หยุดเรียนนานว่า หมายถึงนักเรียนที่ขาดโรงเรียนเกินกว่า 50 วัน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงผู้ที่ขอลดเรียน จุกมุงหมายของการศึกษาเรื่องนี้ก็เพื่อจะหาหลักฐานที่จะนำมาสร้างเครื่องวัดที่จำเป็นที่จะกระตุ้นให้เด็กที่ขาดเรียนไปโรงเรียน และเพื่อหาวิธีที่จะลด

²² Bureau of Research, Ministry of Education. Survey on Long Term Absentees, (Tokyo: 1958)

อาชญากรรมในวัยเยาว์ การสำรวจนี้ได้ใช้แบบสอบถามโดยส่งไปให้หน่วยบริหารงานของโรงเรียนเพื่อขอทราบจำนวนผู้ขาดเรียน จำนวนเด็กที่มีอายุเกินวัยเรียน ส่วนแบบสอบถามที่เกี่ยวกับรายละเอียดของเด็กแต่ละคนนั้น เช่น เวลาที่เด็กทำงานในขณะที่เรียน จำนวนวันที่ขาด เหตุผลที่ขาด สภาพแวดล้อมของครอบครัว ความช่วยเหลือที่ครอบครัวได้รับจาก "Daily Life Protection Law" หน่วยงานวิจัยได้ส่งไปยังครูประจำชั้นของเด็กแต่ละคน

จากการวิจัยนี้ปรากฏว่า จำนวนผู้ขาดเรียนของนักเรียนที่ลงทะเบียนในชั้นประถมศึกษาเริ่มลดลงจาก 1.43 % ในปี 1952 เป็น 0.70 % ในปี 1958 ผู้ที่ขาดเรียนจำนวน 56.7 % มีสาเหตุเนื่องจากความป่วยไข้ของตนเอง สาเหตุประการที่ 2 ได้แก่ การที่ครอบครัวไม่ได้ให้ความสนใจในด้านการศึกษา แต่อัตราส่วนนี้ได้ลดลงทุกปี สาเหตุสำคัญประการที่ 3 ก็คือ เด็กขาดความสนใจที่จะเรียน ในจำนวนผู้ที่ขาดเรียนนี้ 5.9 % จะขาดเรียนตลอดทั้งปี 56 % จะขาดเรียนระหว่าง 50 - 99 วัน จำนวนที่เหลือจะขาดมากกว่า 100 วัน แต่ไม่ตลอดทั้งปี และอัตราส่วนการขาดเรียนนี้จะสูงมากที่สุดสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง (0.75 % ในปี 1958)

อีก 2 ปีต่อมา (1960) กระทรวงศึกษาธิการของประเทศซีลอน²³ ก็ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อ

1. สำรวจสาเหตุที่เด็กในวัยศึกษาจำนวนมากไม่ไปโรงเรียน
2. สำรวจกระสวน (Pattern) การกระจายของเด็กเหล่านั้นทั่วทั้งเกาะ
3. สำรวจความเกี่ยวข้องของระหว่างเด็กที่ไม่ไปโรงเรียนและอาชญากรรมซึ่งมีมากในระยะนั้น และ
4. ให้เสนอแนะวิธีที่จะขจัดปัญหาเกี่ยวกับเด็กไม่ไปโรงเรียน

²³ Ministry of Education, Ceylon. Committee on Non-School-Going Children. Report (Colombo: Government Press 1960)

คณะกรรมการดำเนินงานได้รวบรวมจำนวนผู้ที่ออกจากโรงเรียนที่มีอายุต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะ 5 - 14 ปี ของปีการศึกษา 1950, 1955, 1956, 1957 และ 1958 ทั้งนี้เนื่องจากว่าในตำบลต่าง ๆ นั้น เกณฑ์บังคับที่จะให้เด็กเข้าศึกษานั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ ขอมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมนั้นจะครอบคลุมถึงฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยได้ใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบบออกเป็น 2 ตอน คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของเด็กและเหตุผลที่เด็กไม่เข้าโรงเรียนตามอายุของเกณฑ์บังคับ ข้อมูลส่วนที่สองได้จากตัวนักเรียนเอง บิดามารดา และความคิดเห็นของตัวแทนของชุมชนนั้น

จากการวิเคราะห์นั้นแสดงให้เห็นว่า ร้อยละของการไม่เข้าโรงเรียนของนักเรียนที่อยู่ในวัยเรียนนั้นลดลงจาก 32 % ในปี 1950 เหลือ 28 % ในปี 1955 และ 20.7 % ในปี 1958 สาเหตุที่เด็กไม่เข้าโรงเรียนนั้นมีสาเหตุเนื่องมาจากความยากจน 48.79 % หลักสูตรไม่น่าสนใจ 12.01 % ความพิการทางกายและทางจิต 7.81 % โรงเรียนไม่เพียงพอ 4.10 % นักเรียนต้องทำงาน 1.49 % อาชญากรรม 0.56 % และเหตุผลอื่นที่ไม่ใครระบุ 25.24 %

คณะกรรมการได้ขอเสนอแนะว่า ควรศึกษาระดับนี้ควรที่จะจัดให้ฟรีและบังคับจนถึงอายุ 15 ปี ในโรงเรียนแต่ละแห่งควรจัดบริการแนะแนวการศึกษา ควรจัดให้มีโรงเรียนสำหรับเด็กพิการในที่ ๆ จำเป็น และการสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ ควรคำนึงถึงสถานที่ที่จำเป็นต้องมีอย่างรีบด่วน

ในปีเดียวกัน Ray Page²⁴ ซึ่งเป็น Superintendent of Public Instruction ในรัฐ Illinois ในสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของนักเรียนที่เรียนสำเร็จและนักเรียนที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา ตลอดจนองค์ประกอบของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับอัตราการออกก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาขอมูลต่าง ๆ นั้น

²⁴ Ray Page, Procedures for the Identification of Potential High School Dropouts, (Illinois: The Office of the Superintendent of Public Instruction, 1962)

ใ้ค้ออกการสัมภาษณ์ แบบสอบถามและทะเบียนประวัติจากโรงเรียน โดยได้เลือกตัวอย่างจากนักเรียนไฮสกูลที่ลงทะเบียนเรียนในปี 1955 ในรัฐ Illinois จำนวน 11,226 คน เป็นผู้จบการศึกษา 8,503 คน และออกก่อนสำเร็จการศึกษา 2,723 คน ข้อมูลนั้นเกี่ยวกับระดับสติปัญญา ความสามารถในการปรับตัวในโรงเรียนรวมทั้งทัศนคติต่อโรงเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้าน ประวัติการทำงาน และระดับการศึกษาในชั้นไฮสกูล

จากผลการศึกษานี้พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการออกก่อนสำเร็จการศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ Predisposing factor คือ ความถนัดในเชิงเรียนต่ำ บิดามารดาไม่สนใจด้านการศึกษา ความเชื่องช้าในการพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม ประเภทที่ 2 ได้แก่ School Responses เช่น คณะแนวความมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

ในปี ค.ศ. 1961 Haq Md Serajul²⁵ แห่งมหาวิทยาลัย Dacca ในปากีสถาน ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 12 แห่ง ในตำบล Dacca และ Noakhali ใช้ตัวอย่างนักเรียน 251 คน เป็นชาย 200 คน และหญิง 51 คน โดยใช้แบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การออกก่อนสำเร็จการศึกษามีอัตราสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นปีที่ 2 เด็กหญิงมีอัตราสูงกว่าเด็กชาย ประมาณ 57 % ของผู้ออกทั้งหมดอยู่ระหว่างชั้นปีที่ 1 และ 2 75 % ระหว่างชั้นปีที่ 1 - 3 79 % ระหว่างปีที่ 1 - 4 และ 83 % ระหว่างชั้นปีที่ 1 - 5 นอกจากนี้ยังได้พบสาเหตุที่เด็กออกก่อนสำเร็จการศึกษา คือ ภาระทางบ้าน และงานอื่น ๆ บิดามารดาละทิ้ง ความยากจน ความล้มเหลวของโรงเรียน ขาดความเอาใจใส่ในโรงเรียน การแต่งงาน และขาดการคมนาคม ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษานี้ มักจะทำงานประเภทกสิกรรม ช่างเหล็ก งานก้ออิฐ ผู้ดูแลร้าน ช่างทำรองเท้า ฯลฯ

²⁵ Haq, Md. Serajul. Dropout in Primary School, (Dacca: Institute of Education and Research, Dacca University, 1961)

ส่วนมากมักจะทำงานตามอาชีพของบิดามารดาในฐานะเป็นผู้ช่วย

การศึกษานี้ได้เปิดเผยให้ทราบว่า เด็กจำนวน 251 คนนั้นมีคนตกซ้ำชั้น 139 คน 86 คนตกซ้ำชั้น 1 ปี 31 คนตกซ้ำชั้น 2 ปี 13 คนตกซ้ำชั้น 3 ปี 3 คนตกซ้ำชั้น 4 ปี และตกซ้ำชั้น 5 ปี มี 3 คน

ปี ค.ศ. 1965 Chowdhury²⁶ ได้ทำการสำรวจเพื่อหาความสูญเสียไป เนื่องจาก การออกก่อนสำเร็จการศึกษาและการตกซ้ำชั้นในโรงเรียน 24 แห่ง ในตำบล Parganas ในเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย และองค์ประกอบที่มีส่วนต่อการสูญเสียไป และการตกซ้ำชั้น Chowdhury ได้ทำการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษาและโคศีกตาม ผลการ เรียนของนักเรียนที่ลงทะเบียนในชั้นปีที่ 1 จำนวน 4,300 คน ของปี 1961 จนกระทั่งจบหลักสูตรการศึกษา 4 ปี จากทะเบียนประวัติของโรงเรียนและการ สัมภาษณ์

จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 ในปี 1961 นั้น มีเพียง 1,181 คนเท่านั้นที่สำเร็จชั้นปีที่ 4 ภายในกำหนดเวลา 4 ปี 1,425 คนออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จชั้นปีที่ 4 ความสูญเสียไปเนื่องจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษา นี้ - 31.1 % นักเรียน 2,875 คน ที่ยังคงเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น 1,694 คน ไม่สำเร็จ การศึกษาชั้นปีที่ 4 ภายใน 4 ปี และเรียนซ้ำชั้น 1 ครั้งหรือมากกว่า การสอบตกซ้ำชั้น รวมทั้งหมด 39.4 % และจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูในโรงเรียนและจากสมาชิก ของชุมชนนั้น พบว่า สาเหตุของความสูญเสียไปเนื่องจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษาและ ซ้ำชั้นเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ (ความยากจน) 33 % บิดามารดาไม่เห็นความสำคัญ ของการศึกษา 26 % พฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม 6.8 % และการมาเรียนไม่ สม่าเสมอ 15.8 % การอนุญาตให้เด็กอายุต่ำกว่าวัยศึกษาเข้ามาเรียน 4.8 % จำนวน นักเรียนในชั้นเรียนปีที่ 1 มาก (จำนวนนักเรียน : ครูสูง) 2.5 % วิธีการสอนและ

²⁶ P. Chowdhury, Report of an Investigation into the Problem of Wastage and Stagnation in Primary Schools in the District of 24 Parganas, (Calcutta: Directorate of Education, Government of West Bengal, 1965)

หลักสูตรไม่ไคผลดี 4.0 % และสาเหตุอื่น 7.1 %

ในปีเดียวกัน Alvi Nasir Rashida และ Khan Surrya Begum²⁷ ได้ทำการศึกษาเพื่อหาสาเหตุของการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาหญิงใน D. G. Khan District ในปากีสถาน และเพื่อที่จะหาคำแนะนำที่จะลดอัตราการออกก่อนสำเร็จการศึกษาให้น้อยลง การสำรวจได้ใช้แบบสอบถามแบบ Checklist ซึ่งมี 8 หัวข้อให้ครูเป็นผู้ตอบ ได้มีการสัมภาษณ์ครู บิคา มารดา ผู้บริหาร การศึกษาของตำบลและประธานของสมาคมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกก่อนสำเร็จการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า นักเรียนที่เข้าในปีการศึกษา 1959 - 60 และจบชั้นประถมปีที่ 4 ในปี 1963 - 64 มีผู้ออกก่อนสำเร็จการศึกษาในปีที่ 1, 2, 3 และ 4 เป็นจำนวน 66.8, 33.0, 24.6 และ 3.0 % ตามลำดับ จำนวนผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาจะมีมากในชั้นปีที่ 1 จากการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า มีสาเหตุเนื่องจากความยากจน ทักษะที่ไม่เห็นความจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องศึกษา ขาดการศึกษาเรื่องศาสนาในโรงเรียน การเคลื่อนย้ายที่อยู่ การไม่พอใจวิธีสอน ความเป็นสัตรูกันในระหว่างเจ้าของที่ดิน การขาดการติดต่อสื่อสารและความล้มเหลวของโรงเรียน

สำหรับปี 1966 สภาวิจัยทางการศึกษาและฝึกอบรมของประเทศอินเดีย²⁸ ได้ทำการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมต้นในประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมาย

²⁷ Alvi, Nasir Rashida and Khan, Surrya Begum, Extent and Causes of Dropouts in Girls' Primary Schools in D.G. Khan District. (Punjab: Institute of Education Research, Punjab University. 1965)

²⁸ National Council of Educational Research and Training. Department of Education Administration. Wastage and Stagnation in Primary and Middle Schools in India. (New Delhi: 1966)

ที่จะค้นหาความสูญเสียและการตกต่ำขั้นในระดัปลำดับต้นและกลางของการศึกษา เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและหาความเกี่ยวข้องของสาเหตุนั้น ๆ การศึกษานี้เน้นที่สาเหตุมากกว่าความสูญเสีย ได้เลือกตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้นและกลางที่อยู่ในแหล่งต่าง ๆ กันในประเทศ 4 โรงเรียน เพื่อหาความสูญเสียในปี 1962 - 63 และ 1963 - 64 การเก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้เกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กออกจากโรงเรียน 3 ประการ คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน และส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและทางบ้าน สำหรับส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้นได้ใช้วิธีวิเคราะห์หาความแตกต่างระหว่างผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาและผู้ที่ยังเรียนอยู่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนได้สำรวจความสัมพันธ์เกี่ยวกับอัตราการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของแต่ละโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง การที่จะให้บรรลุลักษณะประสงค์ประการที่ 3 ของการศึกษานี้ได้ใช้ขบวนการ 2 วิธีคือ ได้ใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาและผู้ที่ศึกษาอยู่ และบิคามารดา และได้จากการสอบถามความคิดเห็นของบิคามารดา ครูและนักการศึกษาถึงสาเหตุที่เด็กออกก่อนสำเร็จการศึกษา

จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนที่มีการเรียน 2 ผลัดจะมีอัตราการสูญเสียสูงกว่าโรงเรียนที่สอนผลัดเดียว โรงเรียนที่มีครูที่มีคุณวุฒิสองจะมีอัตราการสูญเสียต่ำกว่า โรงเรียนที่จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะมีอัตราการสูญเสียต่ำกว่า อัตราการสูญเสียเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักเรียนต่อครู สภาพการทางการศึกษาของผู้ที่เรียนอยู่จะสูงกว่าพวกที่ออกก่อน ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษานั้นจะมาเรียนไม่สม่ำเสมอและพบว่า เด็กที่มีเวลาเรียนต่ำกว่า 60 % จะออกก่อนสำเร็จการศึกษามากที่สุด และผู้ที่ออกก่อนนั้นส่วนใหญ่จะมีอายุสูงกว่าผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวนั้น ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ขาดบิดาหรือมารดาหรือขาดทั้งสองคน มาจากชนชั้นที่ยากจนและจากสังคมที่พิการ อัตราการออกก่อนสำเร็จการศึกษาระดับการศึกษาของบิคามารดาจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมากกับอัตราการสูญเสีย

จากการสำรวจความคิดเห็นนั้น ปรากฏสิ่งที่น่าสนใจ คือ สำหรับโรงเรียนประถมในชนบท เด็กออกจากโรงเรียนเนื่องจากความยากจนถึง 43 % สำหรับเด็กชายและ 55 %

สำหรับเด็กหญิง เนื่องจากต้องทำงานบ้าน ความยากจน และบิดามารดาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง ความยากจนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการที่เด็กไม่ศึกษาต่อ ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการศึกษาระดับประถมก็คือ การไปโรงเรียน ความคิดเห็นของบิดามารดาต่อการศึกษาของบุตร การกระตุ้นเตือนให้เรียนจากที่บ้าน ระดับความสามารถทางด้านการศึกษาของเด็ก ตำแหน่งทางสังคม และอายุเมื่อเข้าศึกษา

ในปีเดียวกัน ในประเทศอิหร่าน²⁹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุการตกซ้ำชั้น โดยนำเอาสภาพทางสังคมเศรษฐกิจของเด็ก 339 คนในโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งสอบตกซ้ำชั้นในปี 1964 - 65 เปรียบเทียบกับเด็ก 339 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่เรียนในปีเดียวกันอยู่ในชั้นเดียวกันและสอบได้ได้ และได้ใช้ Chi Square เพื่อวัดความแตกต่างนี้ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าสภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพของบิดามารดา ระดับความเฉื่อยฉะล่าของบิดามารดาจะมีส่วนสัมพันธ์กับการสอบตกซ้ำชั้นของเด็ก เช่นเดียวกับการวิจัยในประเทศอินเดียที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า ภูมิสำเนาเดิมของครอบครัว ความแตกต่างของภาษาที่ใช้ที่บ้านและที่โรงเรียน การเปลี่ยนโรงเรียนในระหว่างการศึกษา และผลการเรียนชั้นอนุบาลก็มีผลต่อการสอบตกซ้ำชั้นของเด็กเป็นอย่างมาก

ปี ค.ศ. 1966 R.I. Brown³⁰ ได้ใช้ข้อมูลที่ Unesco มีอยู่ ทำการสำรวจเกี่ยวกับความสูญเปล่า เนื่องจากการซ้ำชั้นและการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของการศึกษาชั้น

²⁹ Iran, Causes of Repetition. Technical Seminar on Educational Wastage and School Dropout. 5-12 September 1966. Problème de déperdition scolaire en Iran, préparé par la Département général d'études et de programmes. Ministre de l' éducation nationale. (Bangkok: Unesco Regional Office for Education in Asia. 1966)

³⁰ R.I. Brown, A Survey of Wastage Problems in Elementary Education. Research Unit. (Bristol: Institute of Education, University of Education. 1966)

ประถมศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในรายงานนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้จากการติดตามตลอดระยะเวลาที่เด็กศึกษาอยู่ในโรงเรียนจาก 21 ประเทศ เป็นประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6 ประเทศ เอเชียกลาง 3 ประเทศ แอฟริกา 5 ประเทศ อเมริกากลางและใต้ 6 ประเทศ และ 1 ประเทศในอเมริกาเหนือ จากการสำรวจนี้พบว่า 5 ประเทศมีความสูญเสียเปล่าในรุ่นถึง 76 % และมากกว่าความสูญเสียเปล่า 51 - 71 % มี 10 ประเทศ ระหว่าง 26 - 50 % มี 4 ประเทศ และมีเพียงประเทศเดียวเท่านั้นที่มีความสูญเสียเปล่าน้อยกว่า 25 % พอจะสรุปได้ว่าเกิดจากสาเหตุ เนื่องจากความผิดพลาดเกี่ยวกับตัวเลขที่เด็กลงทะเบียน องค์ประกอบที่เกี่ยวกับโรงเรียน เช่น การเลื่อนชั้น ขนาดของห้องเรียน สภาพของห้องเรียน คุณภาพและปริมาณของครู ขนาดอายุของครู อัตราการเลื่อนชั้น องค์ประกอบที่เกี่ยวกับเด็กและพื้นฐานของเด็ก เช่นฐานะของบิดามารดา สภาพในเมืองและชนบท สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป และองค์ประกอบอื่น ๆ

นอกจากนี้ ในรายงานฉบับนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เช่น ให้ปรับปรุงวิธีเลื่อนชั้นปลายปี ให้มีการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติในสภาพการที่เหมาะสม โรงเรียนควรเอาใจใส่สำหรับเด็กที่เรียนช้าให้มากขึ้น โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องของควรศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เป็นต้น

สำหรับการวัดประสิทธิภาพผลทางการศึกษานั้น ในปี 1964 กระทรวงศึกษาธิการของประเทศอัฟกานิสถานได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพของระบบโรงเรียน³¹ และได้รายงานผลใน "Education in Afghanistan, 1964" ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มผู้วางแผนของยูเนสโก โดยมีความมุ่งหมายที่จะวัดประสิทธิภาพของระบบการศึกษาขั้นประถม จึงได้ทำการสำรวจโรงเรียนในเมือง Kabul และสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียน

³¹ Ministry of Education. "Measuring Efficiency of the School System." Education in Afghanistan, 1964. (Bangkok: Unesco Regional Office for Education in Asia, 1964)

ในต่างจังหวัดมาอีกจำนวนหนึ่ง และโค้ดติดตามผลการศึกษาของเด็ก โดยตลอดจนจบชั้น
 ประถมปีที่ 6 โค้วเคราะห์ประสัทธิผลทางการศึกษาี้ โดยใ้สูตร

$$\text{Efficiency} = \frac{\text{Minimum Number of Student-Years Required}}{\text{Actual Number of Student-Years Used}}$$

จากการวิจัยนี้ จำนวนผู้สมัครเรียนในชั้นปีที่ 1 จำนวน 1,000 คน สำเร็จการศึกษา
 ชั้นประถมปีที่ 6 783 คน โดยใ้เวลาเรียนรวมทั้งสิ้น 6,720 ปี ซึ่งถ้าไม่มีการตกซ้ำ
 ชั้นเลย จะใ้เวลาเพียง 4,698 ปี ดังนั้นระบบการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาคงมี
 ประสัทธิผลเพียง , 70 % เท่านั้น

สำหรับในประเทศไทยก็ใ้มีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการที่เด็กสอบตกซ้ำชั้นและ
 ออกก่อนสำเร็จการศึกษาบ้างเหมือนกัน เท้าใ้โค้นควาจากรายงานต่าง ๆ ปรากฏว่า

เมื่อ พ.ศ. 2503 กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษาใ้เผยแพร่รายงานการ
 วิจัย³² เปรียบเทียบการวัดผลการเรียนของโรงเรียนที่ใ้ระเบียบการวัดผล สอบใ้
 ตามประมวลการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2480 กับโรงเรียนที่ใ้ระเบียบการวัดผลการศึกษา
 พ.ศ. 2502 ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาต้องเรียนซ้ำชั้นมีเปอร์ เซนต์น้อยกว่าโรงเรียน
 ที่ใ้ระเบียบการวัดผลแบบเดิม

พ.ศ. 2504 กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา³³ รายงานประจำปี 2504
 ว่า ผลการศึกษาของนักเรียนประถมศึกษา มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาสอบตกซ้ำชั้นทั้งหมด
 705,028 คน ในจำนวนนี้นักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 สอบตกมากที่สุด มีจำนวน 368,887 คน

³² กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา รายงานการวิจัยอันคัับ 1 2503
การเปรียบเทียบการจัดผลการเรียนของโรงเรียนที่ใ้ระเบียบการสอบใ้ตามประมวล
การศึกษาพิเศษ 2480 กับโรงเรียนที่ใ้ระเบียบการวัดผลการศึกษา พ.ศ. 2502
 (พระนคร : กรมสามัญศึกษา 2503)

³³ กองการประถมศึกษา, กรมสามัญศึกษา. รายงานประจำปี 2504
 (พระนคร : กรมสามัญศึกษา 2504)

ในปีเดียวกัน ยูเนสโกได้ให้ ดร.ชวาล แพรัตนกุล³⁴ ทำการวิจัยเปรียบเทียบ การสูญเสียทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา ระหว่างประเทศมาลายู ฟิลิปปินส์และไทย ปรากฏว่า นักเรียนที่สอบตกเปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. 2500 กับ 2504 ในมาลายู ไม่มีนักเรียนสอบตกเลย เพราะใช้ระบบการเลื่อนชั้นแบบอัตโนมัติ (Automatic Promotion) ในระดับชั้นปีที่ 1 - 4 และไปสอบในชั้นปีที่ 5 ผู้สอบตกจะไม่ได้รับประกาศ นียบัตรของรัฐ แต่มีสิทธิให้ออกจากโรงเรียน ส่วนในประเทศฟิลิปปินส์และไทยมีการสอบ และสอบตกมากทุกชั้น โดยเฉพาะประเทศไทยมีนักเรียนระดับนี้สอบตกมากที่สุดเมื่อเปรียบ เทียบกับประเทศทั้งสามดังกล่าว

ในปีเดียวกันนี้ วิทยุ โสธร³⁵ ได้วิจัยเกี่ยวกับความสำเร็จในการศึกษาชั้น มหาวิทยาลัย เปรียบเทียบกับการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษาของนิสิต ระดับปริญญาตรีที่ออก จากจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 2499 - 2503 ปรากฏว่า มีผู้ออกจากจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 3 ประเภทด้วยกัน คือ ผู้ที่ได้รับปริญญาตรีโดยไม่เคยสอบตกเลย 1,139 คน (29.80 %) ผู้ที่ได้รับปริญญาตรีออกไปแต่เคยสอบตกหรือซ้ำชั้น 1,677 คน (44.40 %) และผู้ที่มหาวิทยาลัย ให้ออกเพราะเรียนช้านานเกินกำหนด 986 คน (25.80 %) มหาวิทยาลัยต้องจ่ายเงินคิด จากรายจ่ายปีการศึกษา 2503 เป็นเงิน 5,478.66 บาทต่อ 1 คน จึงเป็นเงินที่ต้องจ่าย ให้แก่นิสิตที่มหาวิทยาลัยให้ออกถึง 5,401,958.76 บาทในรอบ 5 ปี คิดเฉลี่ยปีละ 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นการสูญเสียที่ค่อนข้างมาก

34

Chawal, Pearatanakul: Report. Comparative Study of School Wastage in the Primary Education in Malaya, Philippines and Thailand. (Unesco: 1963)

35

วิทยุ โสธร, รายงานการวิจัย CUEE 1961 (แผนกวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 2504)

พ.ศ. 2511 แผนกวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย³⁶ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของนิสิตที่เข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษารุ่น 2498-2504 ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (The Relationship of the University Input and Output Concerning Student Enrollment and Graduation in Thailand 1955 - 1961) ปรากฏว่า ค่า Efficiency ratio ในมหาวิทยาลัยของไทยในรุ่น 2498 - 2504 = .90 efficiency ratio ประจำปี จะแตกต่างกันระหว่าง .61 - .64 ส่วน Wastage ratio = .24 Wastage ratio ประจำปี จะต่างกัน .22 - .28 และเสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ $45 \frac{1}{2}$ ล้านบาท สรุปได้ว่า การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของไทยรุ่น 2498 - 2504 นั้น มีประสิทธิภาพตามที่ได้ออกหวังไว้ ถ้าจะมีความสูญเสียไปบ้างก็เกิดจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษา (Dropout) ไม่ใช่การตกชั้น ค่าใช้จ่ายแต่ละปีระหว่าง 5 ปีนี้ มีท่าทีว่าจะเพิ่มขึ้น

จากการศึกษารายงานการวิจัยต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาเกือบทุกระดับมีปัญหาเกี่ยวกับการที่นักเรียนออกก่อนสำเร็จการศึกษา และการสอบตกซ้ำชั้นมาก การวิจัยส่วนใหญ่จะทำในระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนในทางศึกษามัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัยนั้น การวิจัยยังมีน้อย จนไม่อาจจะกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับนี้มีประสิทธิผลเต็มที่ตามที่ได้ออกหวังไว้หรือไม่

36

Department of Educational Research, Faculty of Education, Chulalongkorn University, The Relationship of the University Input and Output Concerning Student Enrollment and Graduation in Thailand 1955-1961. A Research Report. (UW 1968) Bangkok: 1968)